

Sveučilište u Zagrebu
Rudarsko-geološko-naftni fakultet

GOSPODARENJE PLINOVIMA 1

Predavanje:

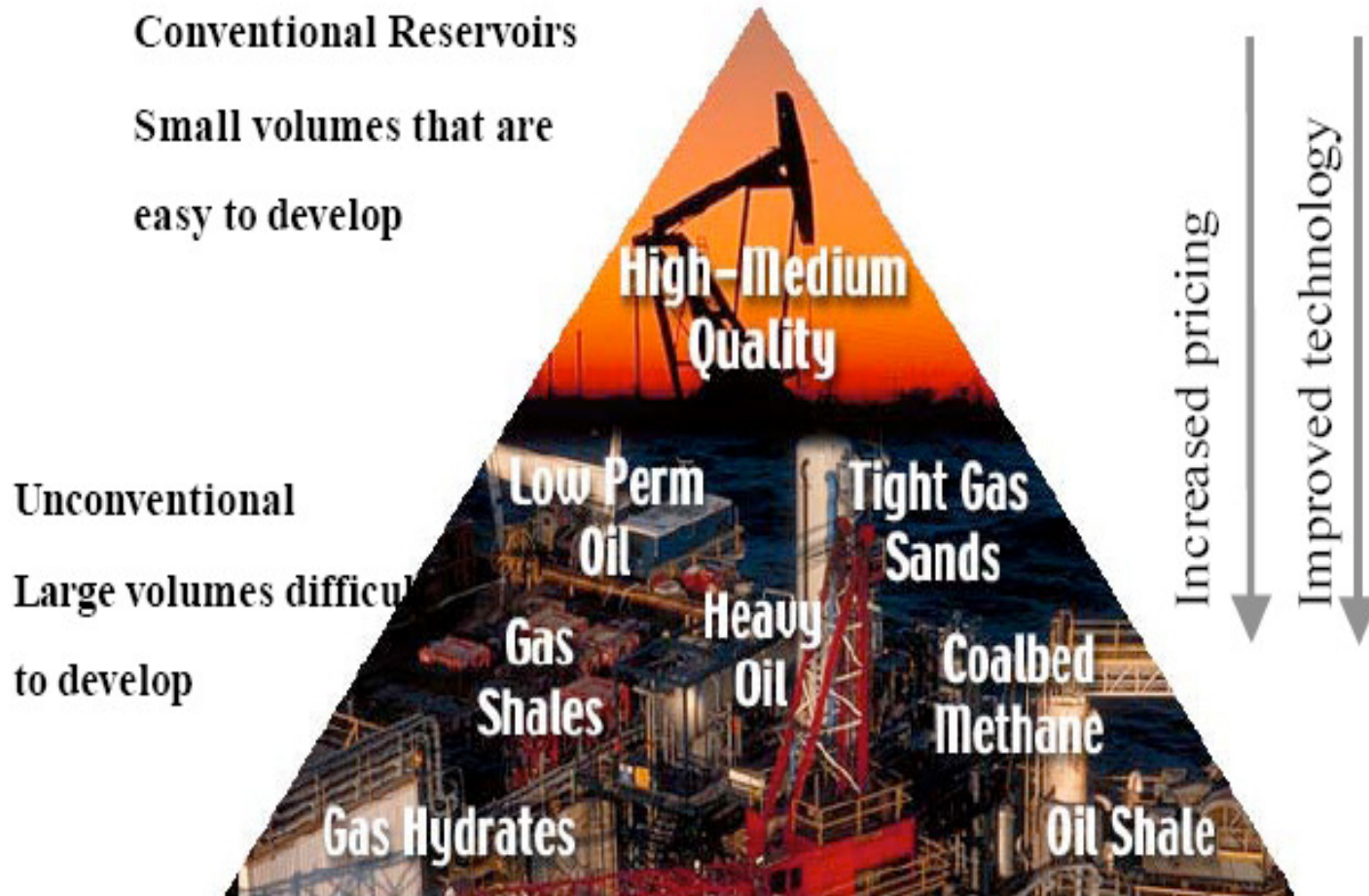
NEKONVENCIONALNI IZVORI PRIRODNOG PLINA

Doc. dr. sc. Daria Karasalihović Sedlar
Zagreb, 2010.

RGNF

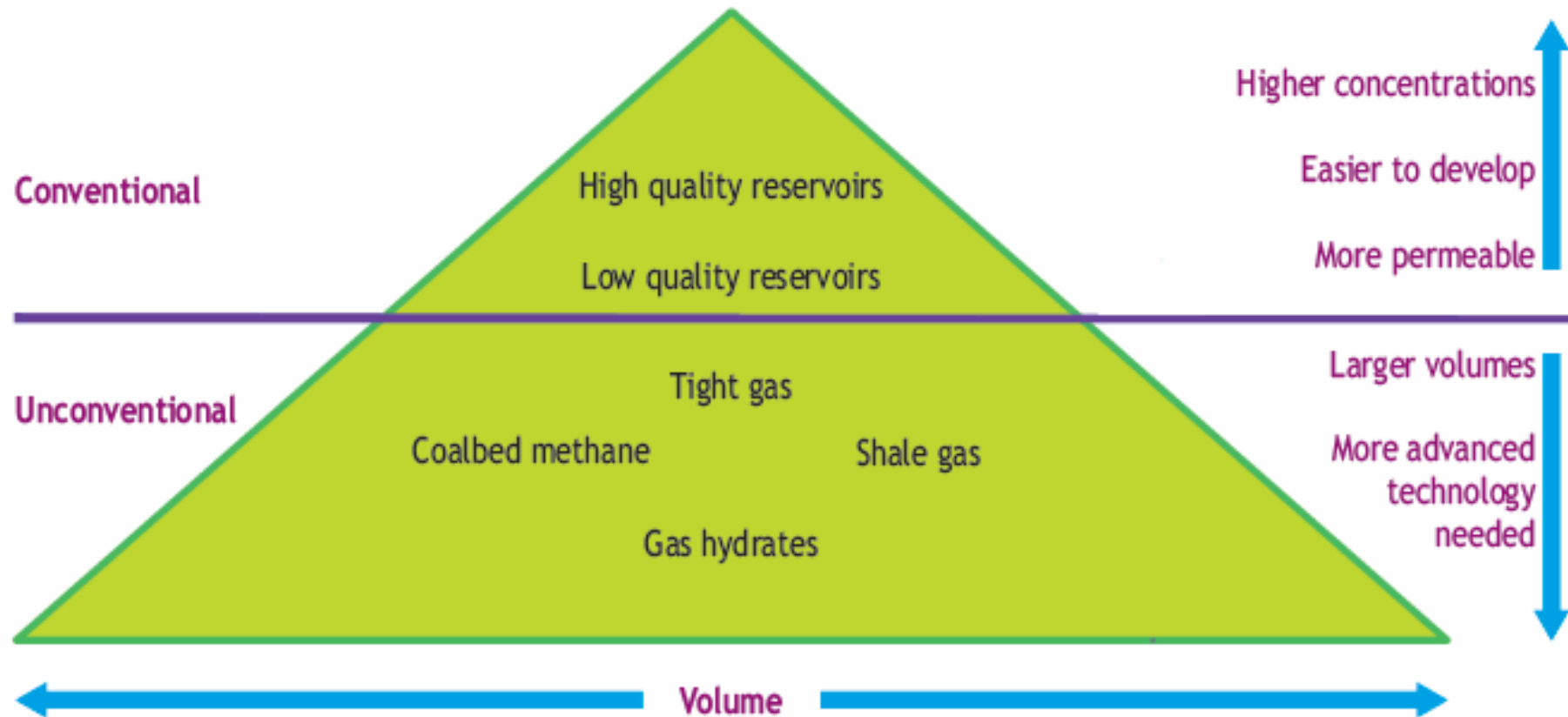
PRINCIP TROKUTA RESURSA ZA NAFTNA I PLINSKA LEŽIŠTA

PRINCIP TROKUTA RESURSA ZA PLINSKA LEŽIŠTA

RGNF

RGNF

NEKONVENCIONALNA LEŽIŠTA PRIRODNOG PLINA

- Pad konvencionalne proizvodnje plina
- Povećanje potražnje za prirodnim plinom
- **Nekonvencionalna ležišta plina** - prirodni plin koji je nemoguće proizvesti uz dostatan dotok ili u ekonomskim količinama klasičnim tehnologijama bez stimulacije ležišta hidrauličkim frakturiranjem, horizontalnim bušenjem, multilateralnim bušenjem ili drugim tehnikama.
- Tehnološki razvoj i cijene plina – utječu na ekonomsku prihvatljivost proizvodnje iz nekonvencionalnih izvora

RGNF

NEKONVENCIONALNA LEŽIŠTA PRIRODNOG PLINA

Nema tipičnih karakteristika ležišta:

- Plitka i duboka ležišta
- Visoki i niski tlakovi
- Visoka i niska temperatura
- Različiti oblici ležišta
- Homogena i prirodno frakturirana ležišta
- Jednoslojna ili višeslojna ležišta

RGNF

NEKONVENCIONALNA LEŽIŠTA PRIRODNOG PLINA (UNCONVENTIONAL GAS)

- 1. SLABOPROPUSNI PJEŠČENJACI**
- 2. FRAKTURIRANI ŠEJLOVI**
- 3. PLIN IZ LEŽIŠTA UGLJENA**
- 4. METAN OTOPLJEN U DUBOKIM
AKVIFERIMA**
- 5. LEŽIŠTA HIDRATA**

RGNF

NEKONVENCIONALNA LEŽIŠTA PRIRODNOG PLINA

- Značajne količine plina
- Trenutno vrlo mala proizvodnja – ekonomski razlozi
- Korištenje najmodernijih tehnologija u naftnom rudarstvu
 - (3D seizmika, bušotinska karotaža, cementacija, simulacije ležišta, stimulacije, razrada, bušenje)
- Većina svjetske proizvodnje – SAD
- CH₄ anorgansko podrijetla – duboko u Zemljinoj kori??? – spekulativna teorija ⁷

REZERVE PLINA U NEKONVENCIONALNIM LEŽIŠTIMA

10 ¹² m ³	Tight gas	Coalbed methane	Shale gas	Total
Middle East and North Africa	23	0	72	95
Sub-Saharan Africa	22	1	8	31
Former Soviet Union	25	112	18	155
Asia-Pacific	51	49	174	274
<i>Central Asia and China</i>	10	34	100	144
<i>OECD Pacific</i>	20	13	65	99
<i>South Asia</i>	6	1	0	7
<i>Other Asia-Pacific</i>	16	0	9	24
North America	39	85	109	233
Latin America	37	1	60	98
Europe	12	8	16	35
<i>Central and Eastern Europe</i>	2	3	1	7
<i>Western Europe</i>	10	4	14	29
World	210	256	456	921

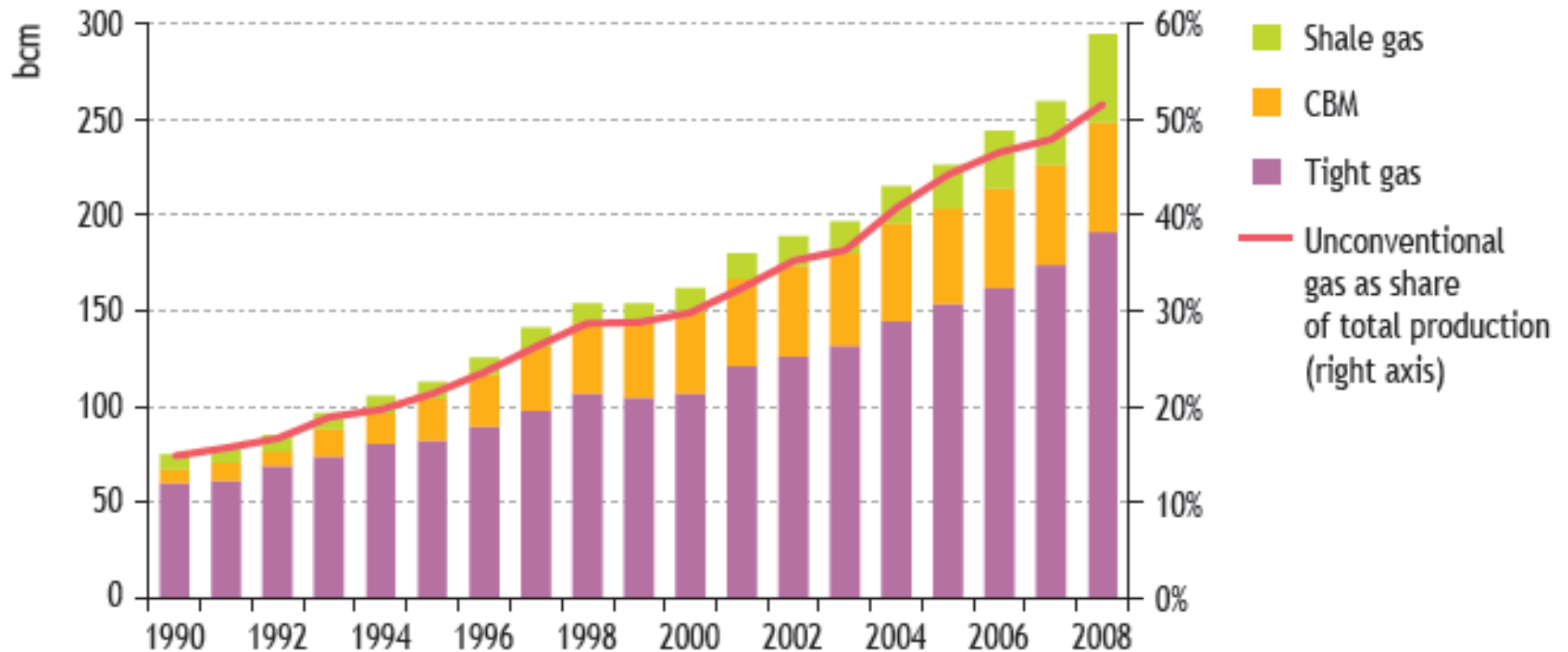
- Količina rezervi - spekulativna kategorija
- Određena vjerojatnost

- **Rezerve hidrata** - 5000 puta više plina u metanskim hidratima nego u konvencionalnim rezervama plina
 - 5000 – 12×10⁶ Tcf - permafrost
 - 30 000 – 49×10⁶ Tcf – rubni dijelovi oceana

PROIZVODNJA PRIRODNOG PLINA IZ NEKONVENCIONALNIH IZVORA U SAD-U

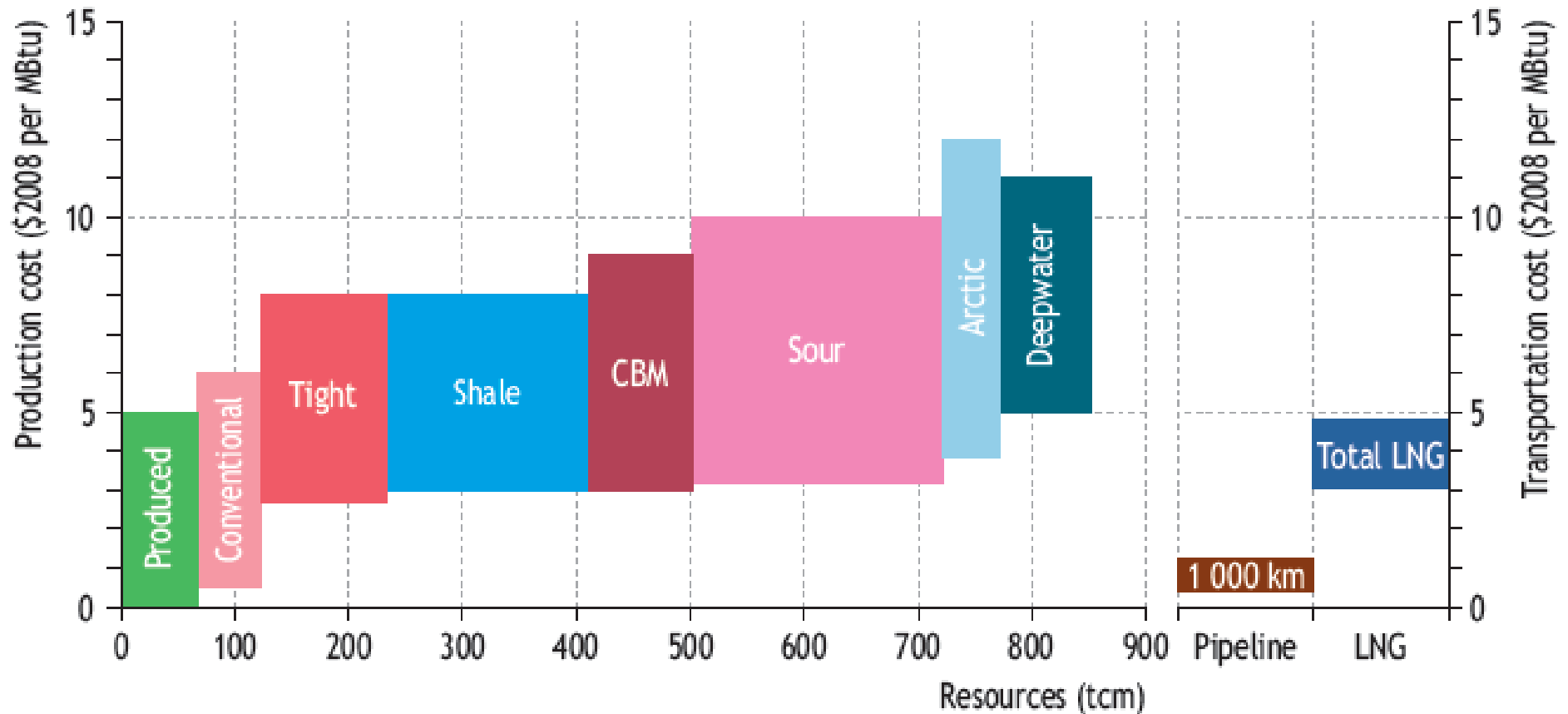
RGNF

DUGOROČNI TROŠKOVI PROIZVODNJE

RGNF

RGNF

SLABOPROPUSNI PJEŠČENJACI (TIGHT SANDSTONE)

RGNF

1. SLABOPROPUSNI PJEŠČENJACI

- Značajne ukupne količine plina – $210 \times 10^{12} \text{m}^3$
 - Prostrana ležišta, nedefinirana, nedostatak sustavne evaluacije
 - Ležišta vrlo male propusnosti ili relativno nepropusna ležišta kod kojih je nemoguće proizvesti dostatan dotok plina klasičnim bušenjem.
 - Slaba propusnost $< 30 \mu\text{D}$
 - Mala poroznost 7-12 %
 - Nisko zasićenje plinom $\approx 50\%$
- Niska bušotinska produktivnost – slično kao kod ležišta s niskim tlakovima 3-4 MPa i propusnosti 3-100 μD .

RGNF

1. SLABOPROPUSNI PJEŠČENJACI

- **Mala propusnost – uzroci:**
 - Mineraloški sastav stijene – prisutnost mješavine šejlova i sitnih sedimenata – formiranje gustog neporoznog medija.
 - Dubina ležišta je uzrokovala zbijanje pornog prostora.
- **Veličina, lokacija, kvaliteta ležišta –** značajno variraju – samo mali dio ležišta je ekonomski prihvatljiv za pridobivanje plina uz sadašnju tehnologiju
- **Napredne tehnologije za komercijalnu proizvodnju:**
 - Obrada stijena u bušotini, cementacija, horizontalno bušenje

RGNF

GEOGRAFSKA DISTRIBUCIJA

- Većinom istraženi onshore u SAD-u i Kanadi, Njemačka, Nizozemska, Velika Britanija, Kina i CIS
- SAD - od SZ New Mexica preko Rocky Mountainsa do sjevera
 - Razvoj proizvodnje posljednjih 30-ak godina
 - Trenutno 30% domaće proizvodnje
 - 1990-ih 80% otkrića velikih polja su bili slabopropusni pješčenjaci
- Kanada – Alberta (duboki pješčenjaci)

- Potrebna relativno složena i skupa tehnologija
- Dubina povećava troškove bušenja
- Glavne metode za povećanje produktivnosti ležišta:
 - Hidrauličko frakturiranje
 - Horizontalno bušenje

RGNF

FRAKTURIRANI ŠEJLOVI (FRACTURED SHALE)

ŠEJLOVI

- Nedostatna propusnost – smatrani su nepropusnim stijenama – nepropusna krovina plinskih ležišta
- Pojava prirodnog plina u prirodnim pukotinama u nekim šejlovima
- Šejl iz Devona – istok SAD-a – akumulacija prirodnog plina u prirodnim pukotinama

RGNF

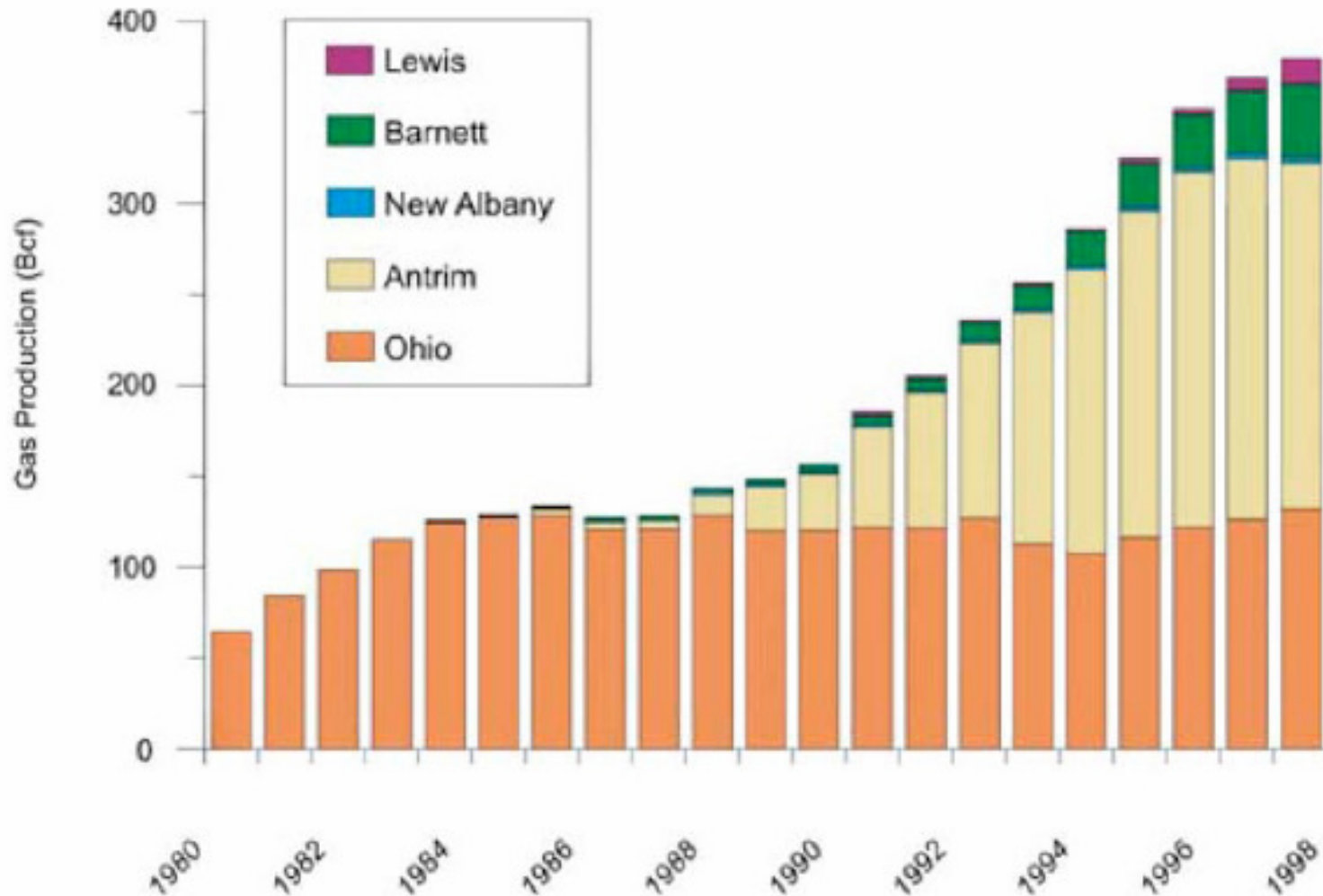
PROIZVODNJA IZ ŠEJLA

- 1821. SAD - prva bušotina koja je proizvodila plin je bila izbušena u šejlu
- Proizvodnja iz konvencionalnih ležišta je bila ekonomičnija
- 1990-ih – naglo povećanje proizvodnje plina iz šejlova (Barnett šejl)
- 2006. proizvodnja plina iz šejla – $33 \times 10^9 \text{ m}^3$ /godišnje u SAD-u
- 6% ukupne proizvodnje prirodnog plina u SAD-u je iz šejlova
- Više od 20 000 bušotina

PROIZVODNJA IZ ŠEJLOVA U SAD-U

RGNF

PROIZVODNJA IZ ŠEJLOVA U SAD-U

RGNF

RGNF

PROIZVODNJA IZ ŠEJLA

- Kanada – više ležišta u različitim fazama proizvodnje i razrade
- Planovi moguće proizvodnje
 - Australija, Indija
 - Kina – 2009. - B. Obama dogovorio isporuku tehnologije i investiranje u razradu ležišta plina u šejlovima u Kini
 - EU ležišta prirodnog plina u šejlovima (FR, NJ, NZ)
- 2009. prva bušotina u šejlu u EU – Mađarska
 - U planu bušotine u Njemačkoj i Velikoj Britaniji

RGNF

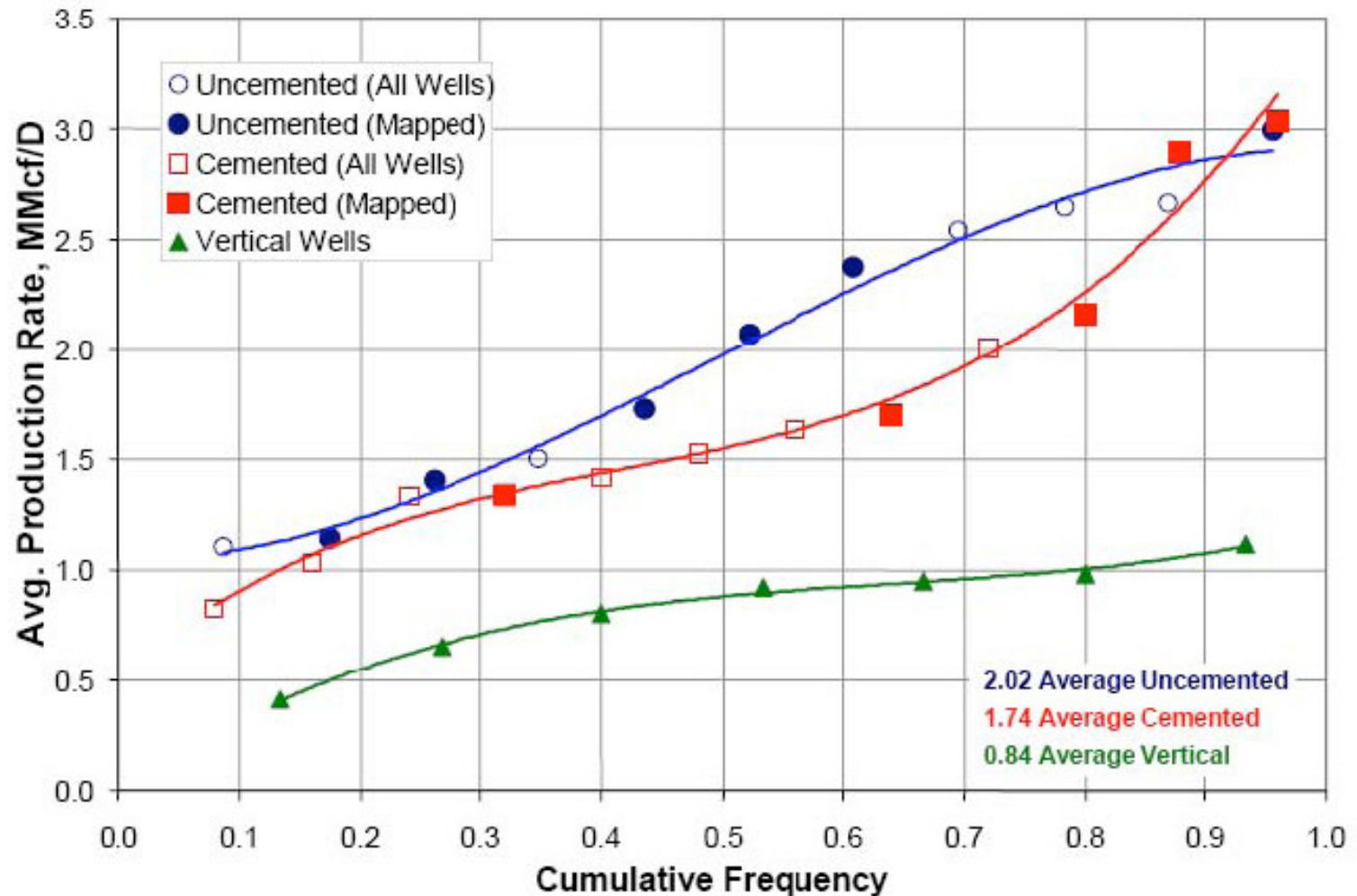
PRIMJENA TEHNOLOGIJE

- Iznimne poteškoće u proizvodnji
- **HIDRAULIČKO FRAKTURIRANJE**
 - Nemogućnost stvaranja usmjerenih fraktura
 - Frakturiranje uz primjenu sporodjelujućih eksploziva za stvaranje radijalnih fraktura i omogućavanje bolje komunikacije bušotine i prirodnih stijenskih pukotina
 - Vodeno frakturiranje – jeftinije i povećava produktivnost bušotine
- **HORIZONTALNO BUŠENJE**
 - Povećanje produktivnosti u kombinaciji s frakturiranjem
- **Maksimalni iscrpak 20% (prosjek 7%)**

RGNF

UTJECAJ PRIMJENE POJEDINE TEHNOLOGIJE NA PROIZVODNJU PLINA IZ ŠEJLA

RGNF

DUBOKI AKVIFERI (DEEP AQUIFERS)

- Topivost CH_4 u vodi je veća pri višim tlakovima
- Akviferi preko kojih je plin migrirao na putu do ležišta su značajno zasićeni metanom i pri visokim tlakovima sadrže relativno velike količine plina.
- Na sadržaj plina utječe tlak, salinitet i temperatura
 - Tlak se povećava s dubinom
 - Na dubini od 3500 m količina CH_4 otopljenog u akviferima je 2-4 Nm^3/m^3 vode ovisno o salinitetu

RGNF

GEOGRAFSKA DISTRIBUCIJA AKVIFERNIH LEŽIŠTA PRIRODNOG PLINA

- Različiti dijelovi svijeta
- Ist. Afrika – jezero Kivu – velike količine CH_4 otopljene duboko u jezeru (500 m), sadržaj plina 0,3-0,4 Nm^3/m^3 vode
 - Problem sakupljanja i obrade vode te transporta plina
- Najveće količine otopljenog plina u podzemnim akviferima pod visokim tlakovima

RGNF

NAJZNAČAJNIJE ZONE AKVIFERA SA VISOKIM GRADIJENTIMA TLAKOVA

- SAD – Texas, Louisiana – $170 \times 10^{12} \text{m}^3$
- EU – Francuska, Njemačka, Italija, Mađarska
- CIS – Ingušetija
- Afrika – delta Nila i Nigerija
- Novi Zeland
- Kinesko more blizu Tajvana i Japan

RGNF

PROIZVODNJA PLINA IZ AKVIFERA

- Proizvodnja prirodnog plina kao nusprodukta
 - SAD (Oklahoma) – proizvodnja plina sadržaja 1,8-2,1 Nm³/m³ vode tijekom ekstrakcije joda
 - Japan - proizvodnja plina sadržaja 0,7-1,1 Nm³/m³ vode tijekom ekstrakcije joda
- Budućnost proizvodnje prirodnog plina iz akvifera
 - duboke i skupe bušotine
 - Obrada ogromnih količina vode

RGNF

PLIN IZ LEŽIŠTA UGLJENA (COALBED METHANE-CBM)

RGNF

CBM - POSTANAK

- Tijekom procesa pougljenjavanja ugljen je obogaćen ugljikom pri čemu je nastao i CH_4 – čest uzrok rudarskih nesreća
- Prirodni plin je ostao zarobljen u pukotinama u ugljenu ili porama priležećih pješćanih leća.
- Plin je u ugljenu zbog adsorpcije ostao vezan na mikroporoznoj površini koja predstavlja $50 \times 10^6 \text{m}^2/\text{toni}$ ugljena.
- Količina CH_4 dostiže i 15-20 m^3/toni ugljena.
- Adsorpcija CH_4 je funkcija dubine i tlaka.
- Ugljen – dvostruka poroznost
 - mikroporoznost čestica ugljena
 - makroporoznost – zbog prirodnih pukotina.

RGNF

RESURSI I PROIZVODNJA CBM

- Ukupni resursi se procjenjuju u svijetu na 84-262 $\times 10^{12}$ m³
 - Rusija 17-113 $\times 10^{12}$ m³
 - Kina 30-35 $\times 10^{12}$ m³
 - Kanada 6-76 $\times 10^{12}$ m³
- Proizvodnja
 - Europa i SAD – prikupljanje plina tijekom rudarskih operacija
 - 1989. početak značajnije proizvodnje u rudnicima ugljena
 - Trenutna proizvodnja – 45 $\times 10^9$ m³/god-SAD

LEŽIŠTA UGLJENA U SVIJETU

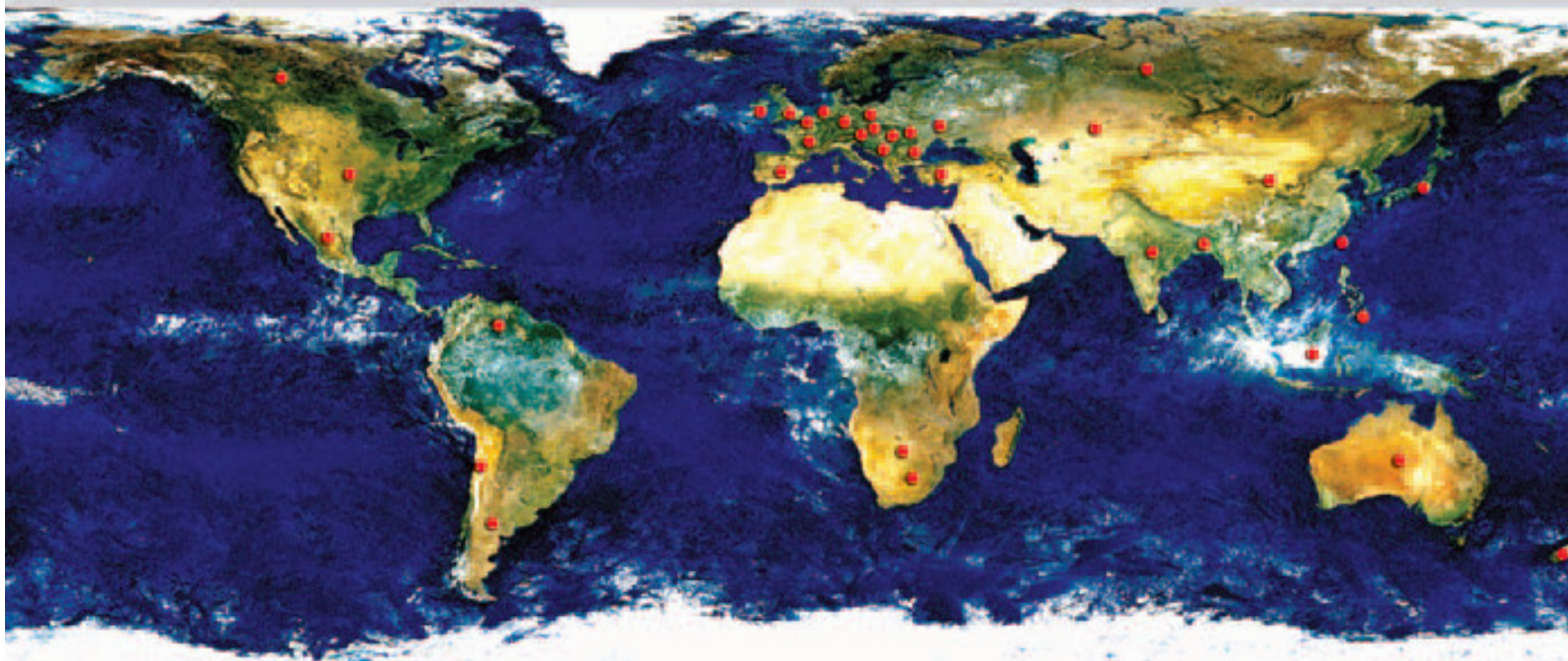

- Više od 70 zemalja ima rezerve ugljena i potencijal CBM
- U 2006. - 5×10^{12} t ugljena proizvedeno u svijetu
- 90% proizvodnje (Kina, SAD, Indija, Australija, JAR, Rusija, Indonezija, Poljska, Kazahstan, Kolumbija)

POTVRĐENA LEŽIŠTA CBM

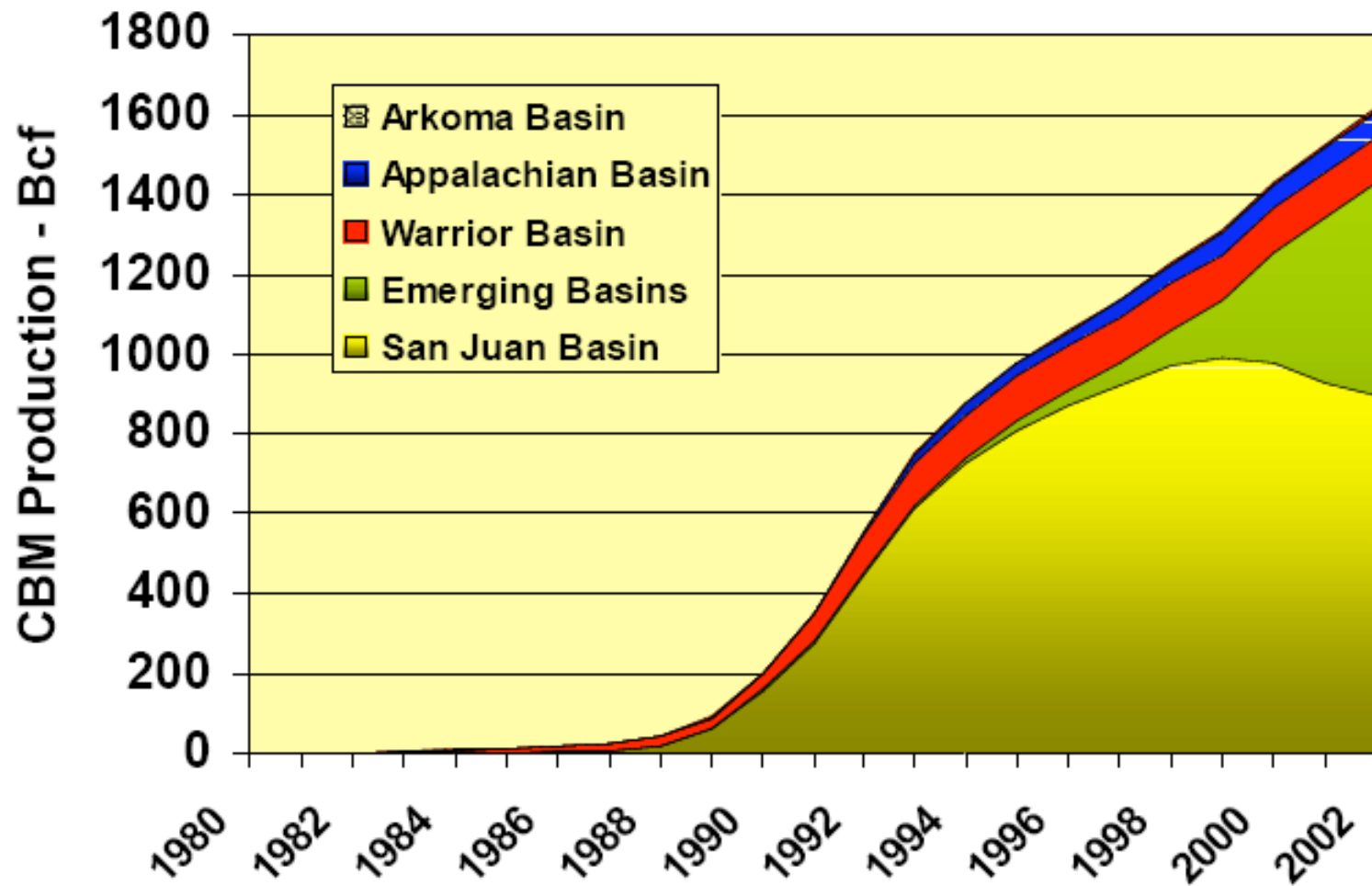
RGNF

PROIZVODNJA CBM U SAD-U

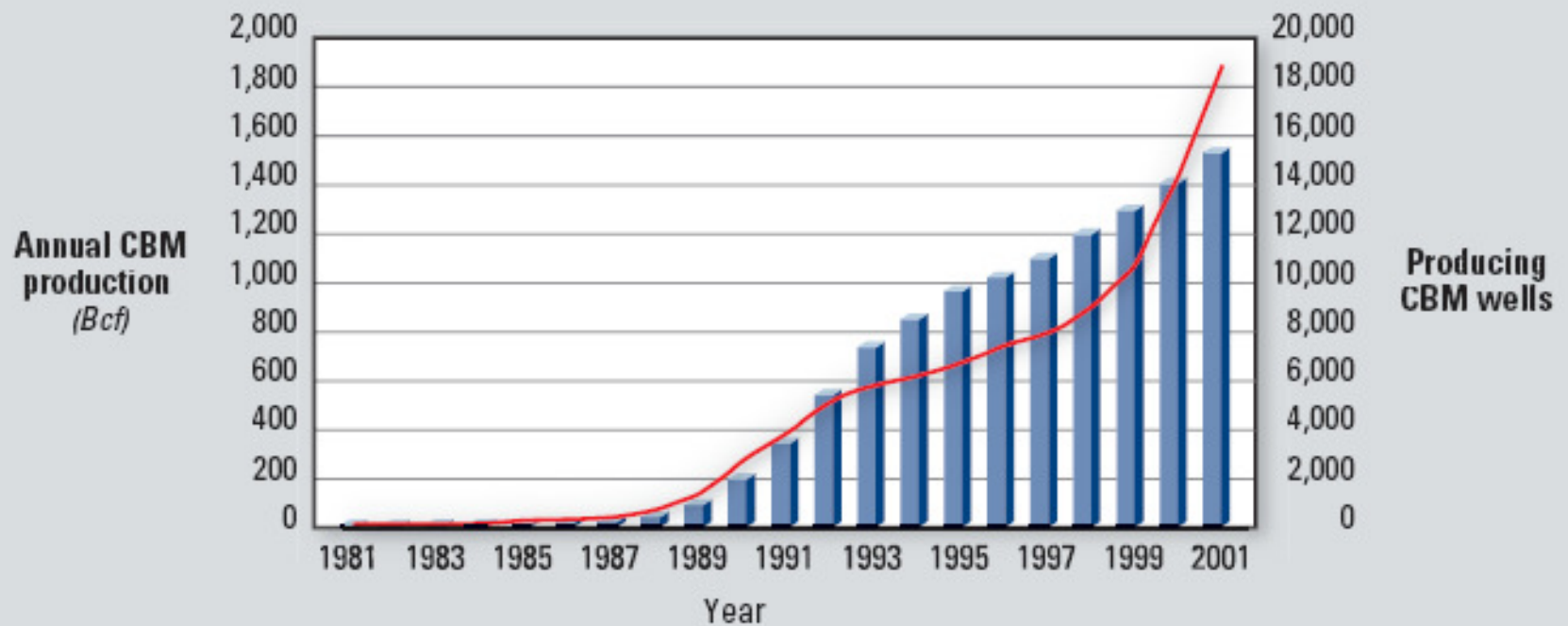
RGNF

GODIŠNJA PROIZVODNJA CBM U SAD-U

RGNF

CBM - PROIZVODNJA

- Kako bi se pridobio adsorbirani plin potrebno je sniziti tlak skoro do razine atmosferskog tlaka.
- Prije početka proizvodnje frakture se zavodnjavaju slanom vodom tako da u početku bušotina proizvodi samo vodu.

RGNF

PROBLEMI U PROIZVODNJI

- Bušenje – odabir isplake – kako bi se spriječilo oštećenje ležišta ugljena
- Stimulacije bušotine – ovise o obradi stijena i hidrauličkom frakturiranju
- Horizontalni drenažni kanali za prikupljanje plina iz ležišta ugljena
- Poteškoće u odvajanju vode i plina

RGNF

METANSKI HIDRATI (METHANE HYDRATES)

RGNF

METANSKI HIDRATI

- Metanski led
- Oblik vodenog leda koji u svojoj kristalnoj strukturi sadrži “praznine”, koje popunjavaju molekule metana

RGNF

KEMIJSKI SASTAV

- Kristalična struktura sastavljena od molekula vode unutar koje su “zarobljene” molekule plina
- Sastav: 1 mol CH₄/ 5.75 mol H₂O
- Gustoća: 0.9 g/cm³
- Formula: XCH₄46H₂O (X ≤ 8)
- Stabilnost - do 18 °C, 70 % popunjenih praznina

RGNF

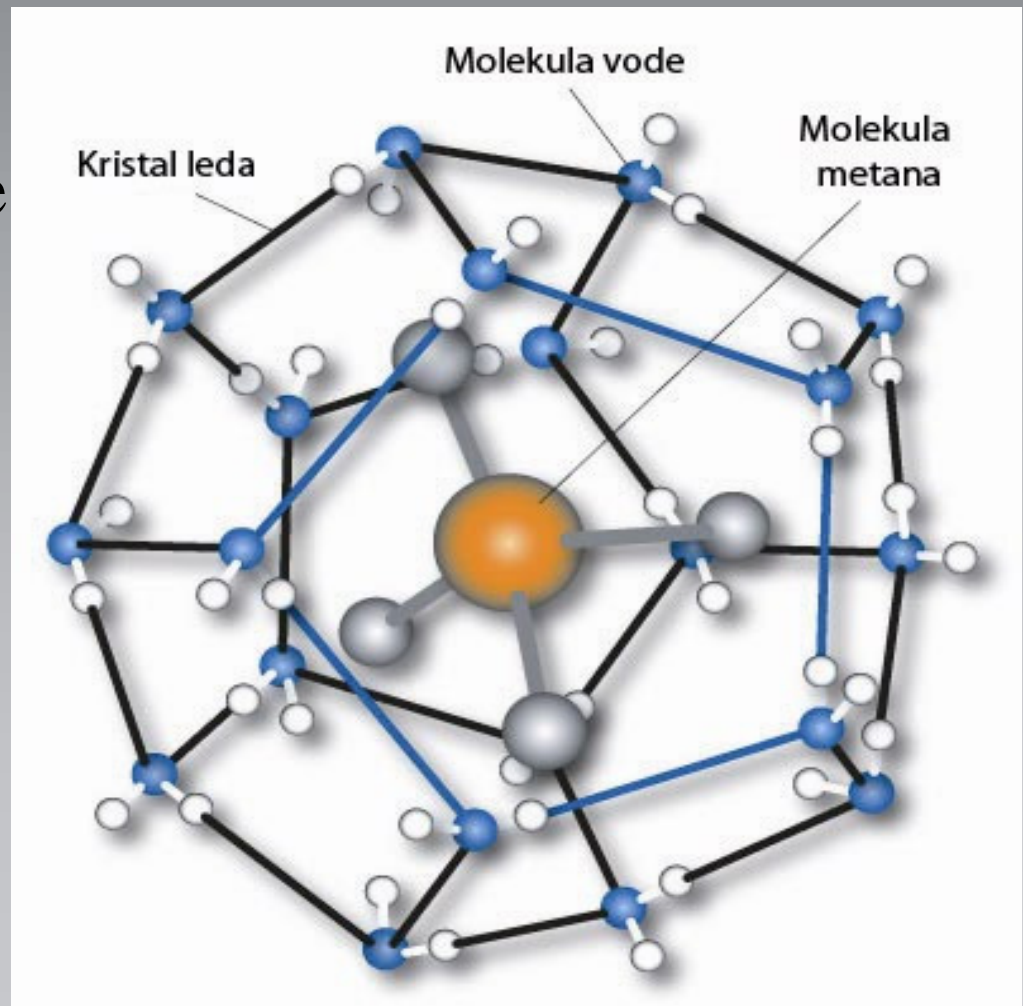
PLINSKI HIDRATI

- Prirodni antropogeni

- Kemijske strukture

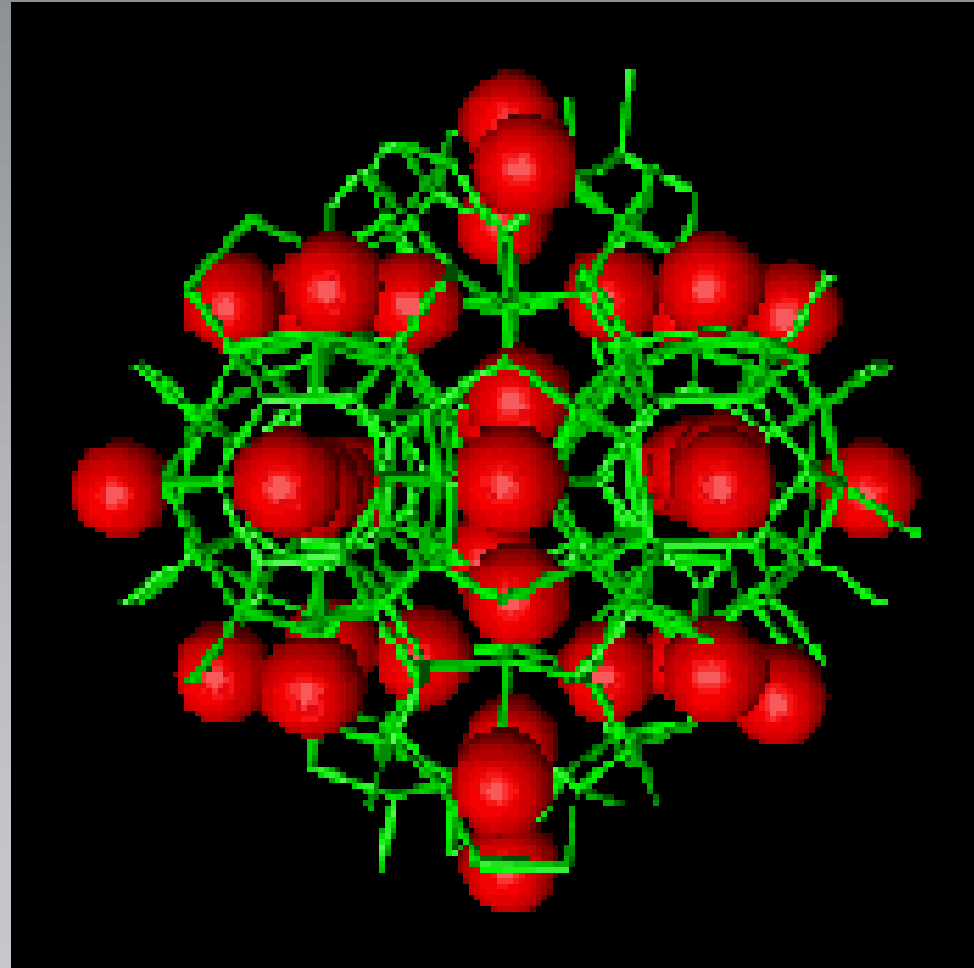
- Struktura I
- Struktura II
- Struktura H

RGNF

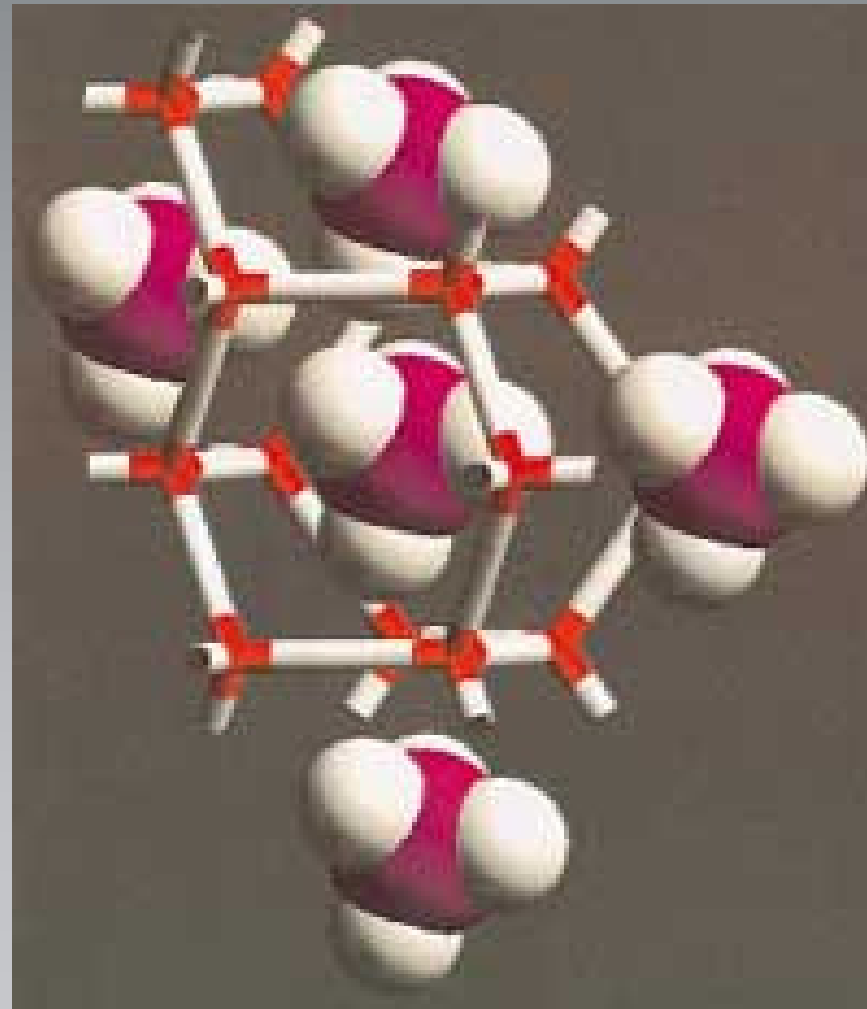
STRUKTURA HIDRATA

RGNF

STRUKTURA HIDRATA

RGNF

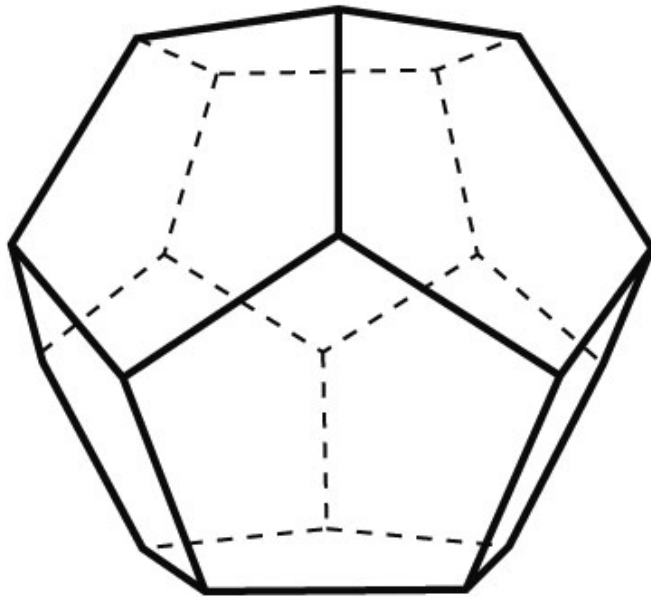
KEMIJSKI SASTAV

- Struktura I
 - Plin koji popunjava “praznine” je metan
 - Jedinična ćelija:
 - 46 molekula H_2O
 - 2 male “praznine” - “rešetka 5^{12} ”
 - 6 srednje velike “praznine” - “rešetka $5^{12}6^2$ ”

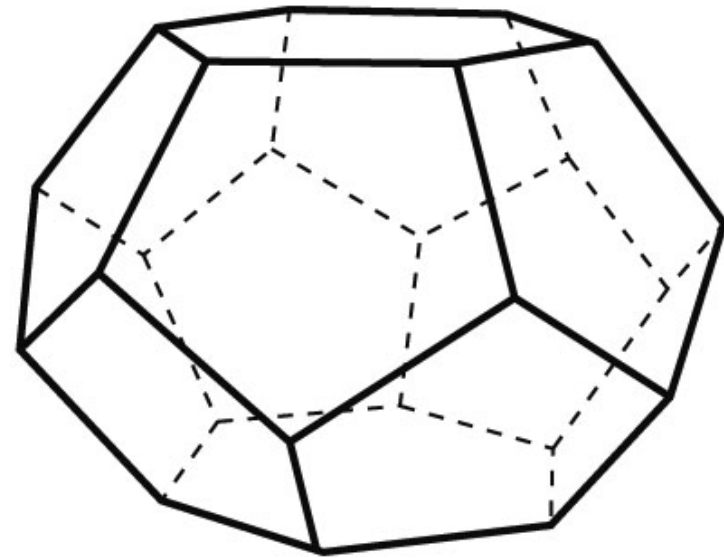

3D MODEL STRUKTURE I

RGNF

5^{12}

$5^{12}6^2$

RGNF

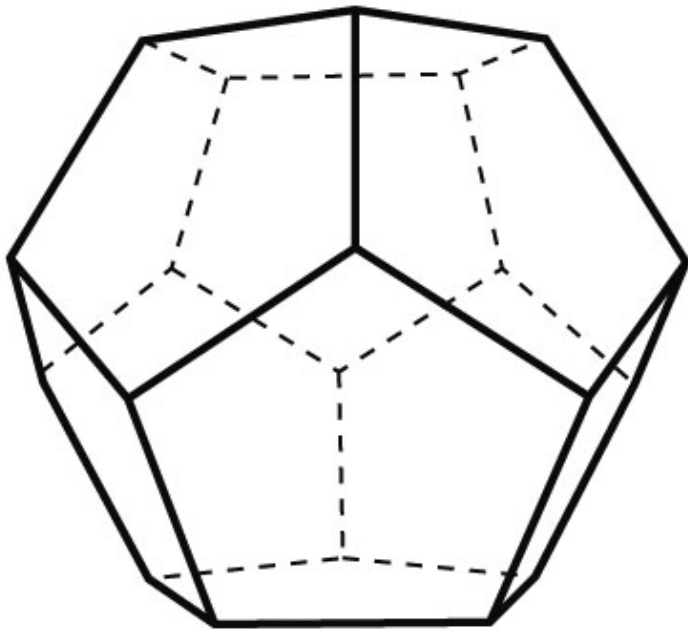
KEMIJSKI SASTAV

- Struktura II
 - Jedinična ćelija:
 - 136 molekula H₂O
 - 16 malih “praznina” -“rešetka 5¹²”
 - 8 velikih “praznina”-“rešetka 5¹²6⁴”

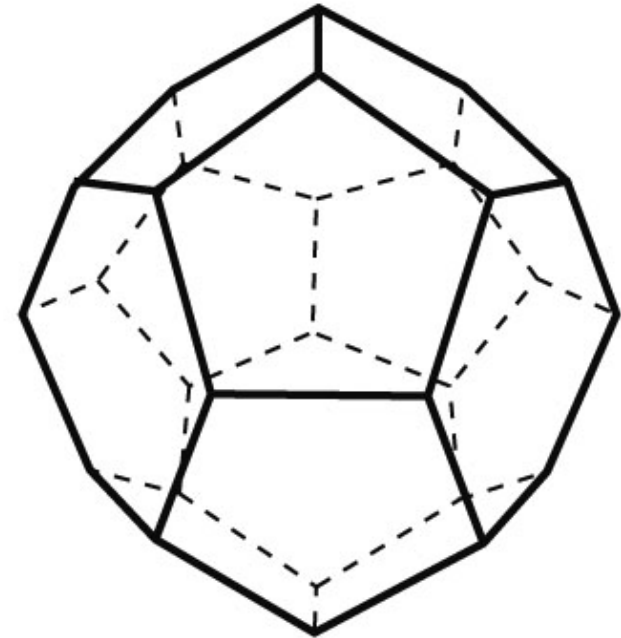

3D MODEL STRUKTURE II

RGNF

5^{12}

$5^{12}6^4$

RGNF

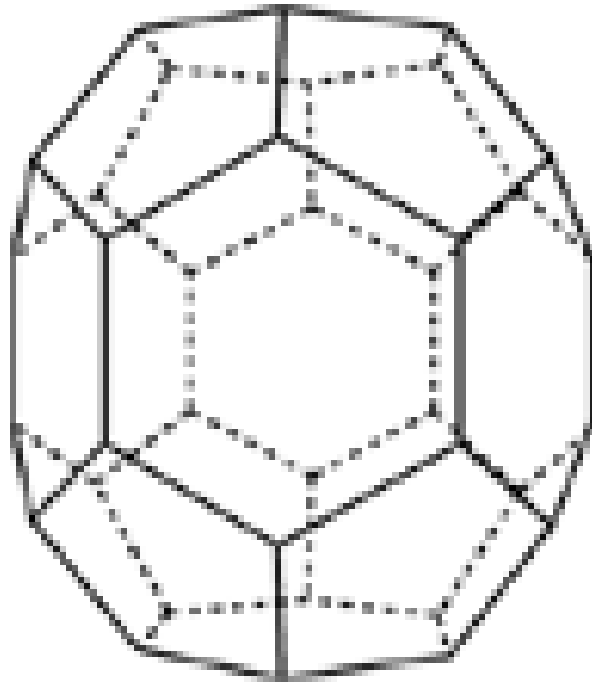
KEMIJSKI SASTAV

- Struktura H
 - 1987. Ripmeester
 - 2 vrste molekula plina
 - Rijetka pojava, Meksički zaljev
 - Jedinična ćelija:
 - 34 molekula H_2O
 - 3 male “praznine”
 - 12 srednje velike “praznine”
 - 1 velika “praznina”

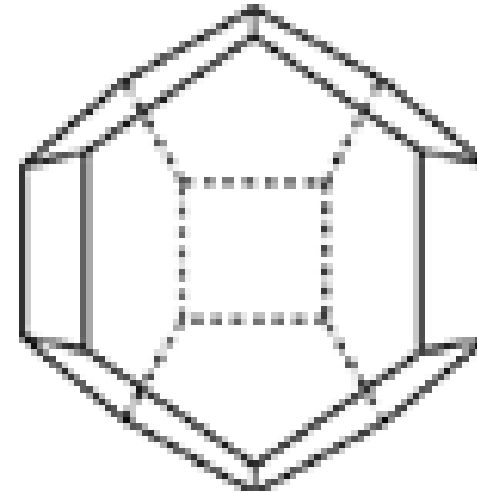

RGNF

DVIJE VRSTE “PRAZNINA” PRISUTNIH U STRUKTURI H

$5^{12}6^8$

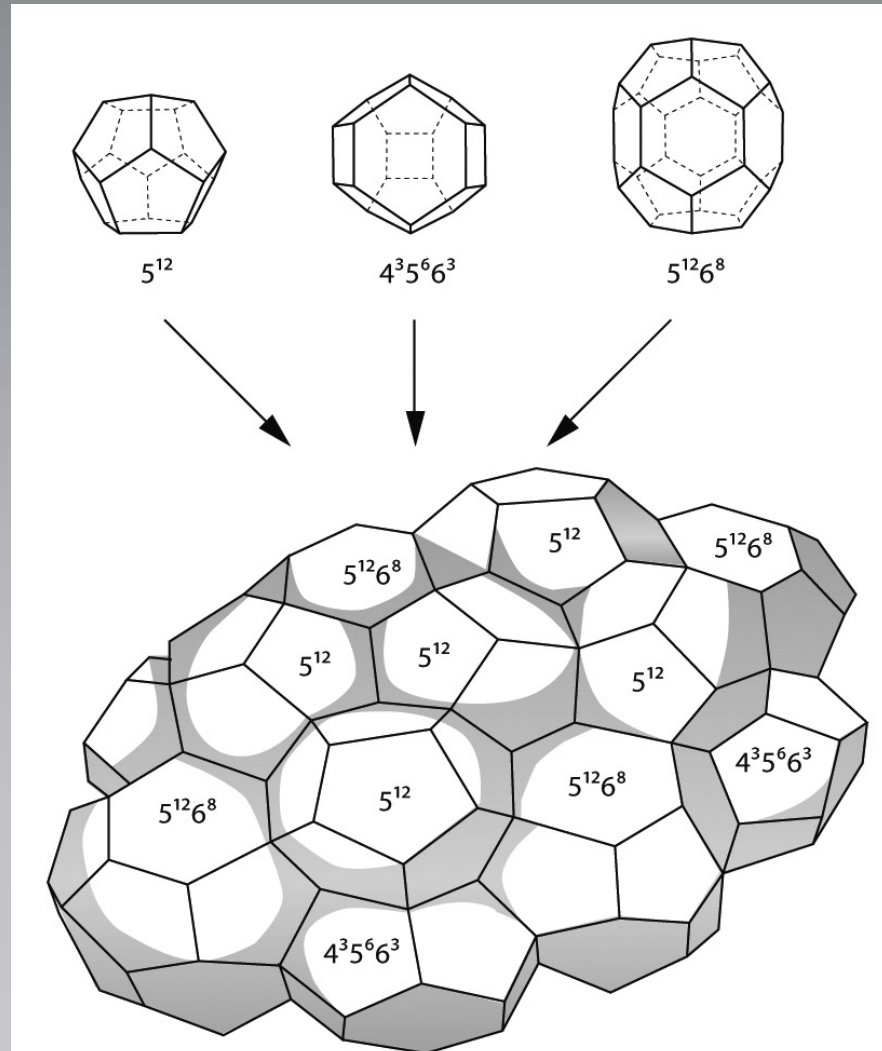

$4^35^66^3$

3D MODEL ŠUPLJINA I ORTOGONALNA SHEMA STRUKTURE H

RGNF

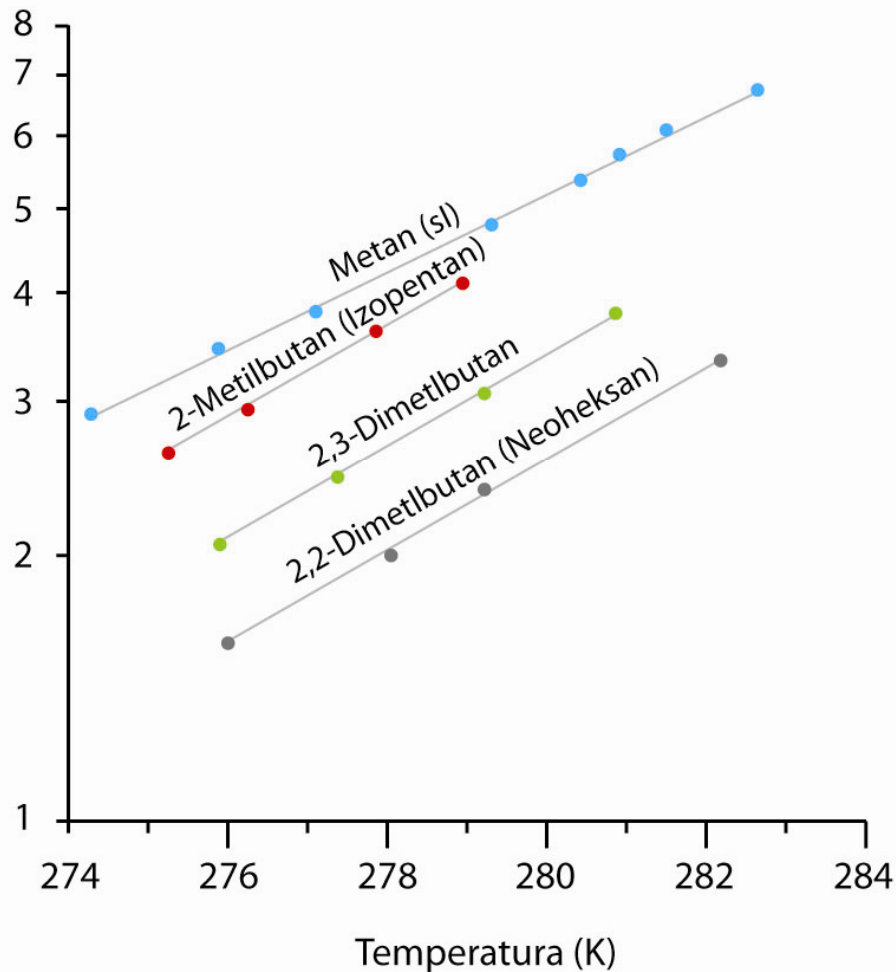

USPOREDBA FAZNIH DIJAGRAMA PLINSKIH HIDRATA STRUKTURE I I STRUKTURE H

RGNF

Tlak (MPa)

■ struktura I : CH₄
(Deaton i Frost, 1946)

■ struktura H : CH₄ + 2-Metilbutan
(Mehta i Sloan, 1993)

■ struktura H : CH₄ + 2,3-Dimetilbutan
(Mehta i Sloan, 1994)

■ struktura H : CH₄ + 2,2-Dimetilbutan
(Mehta i Sloan, 1994)

RGNF

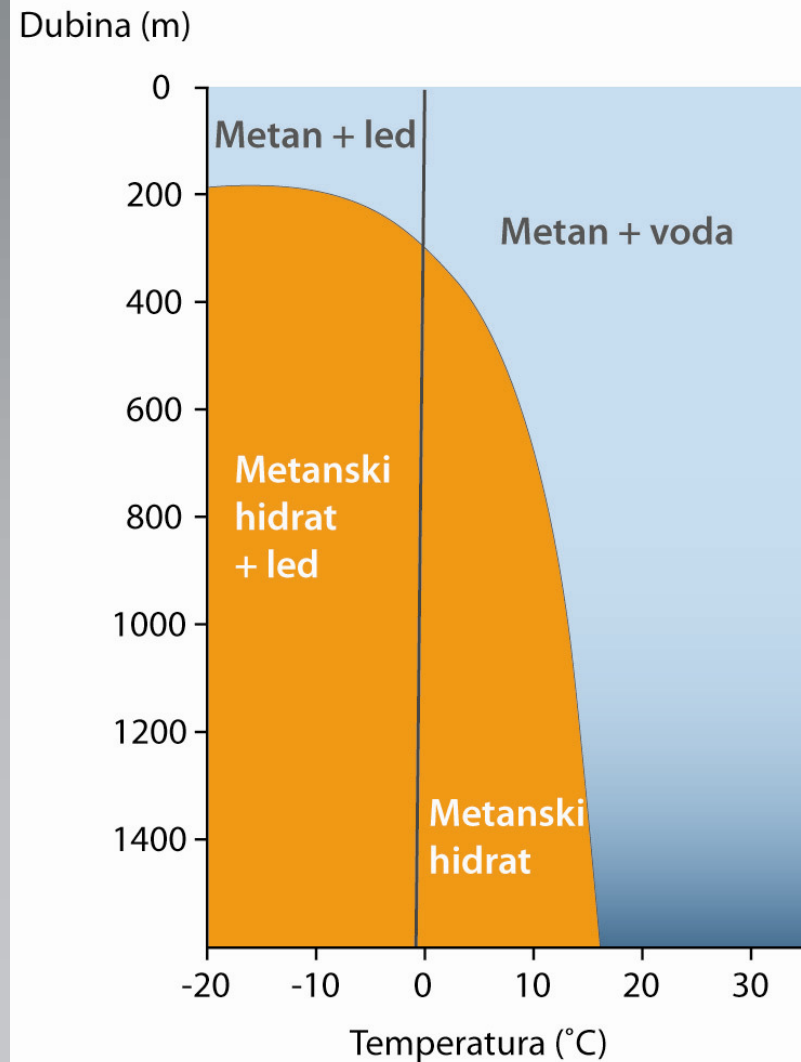
UVJETI STVARANJA

- Dovoljne količine H_2O i CH_4
- Tlak i temperatura
- Geokemijski uvjeti
- Vrsta sedimenta
- Tekstura

UTJECAJ TLAKA I TEMPERATURE NA NASTANAK METANSKIH HIDRATA

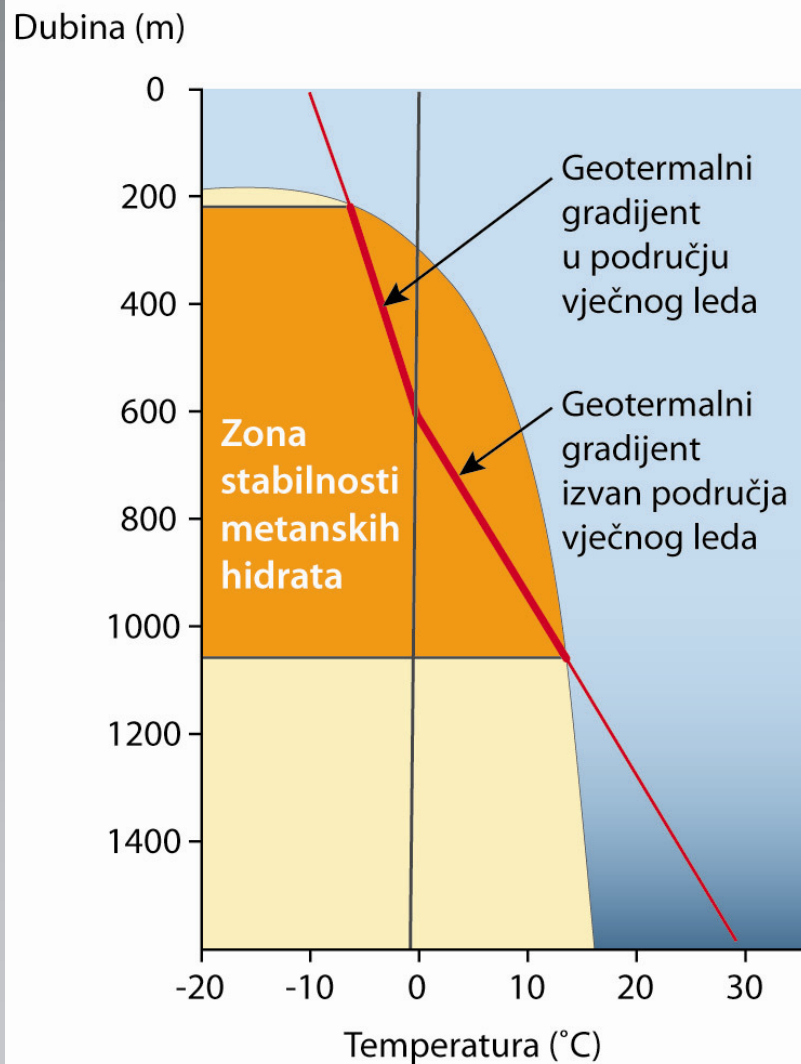
RGNF

UTJECAJ TLAKA I TEMPERATURE NA NASTANAK METANSKIH HIDRATA- PERMAFROST

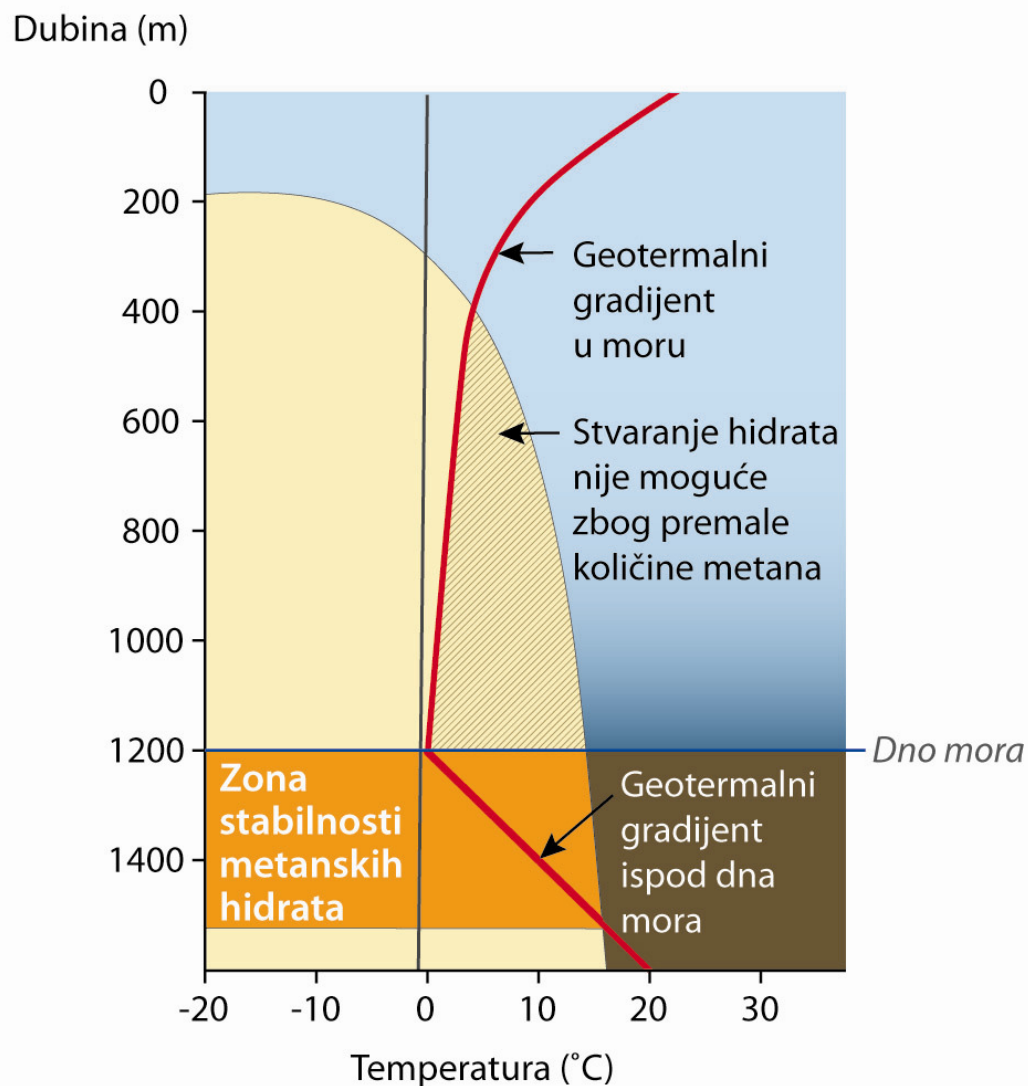
RGNF

UTJECAJ TLAKA I TEMPERATURE NA NASTANAK METANSKIH HIDRATA - OCEANSKA LEŽIŠTA

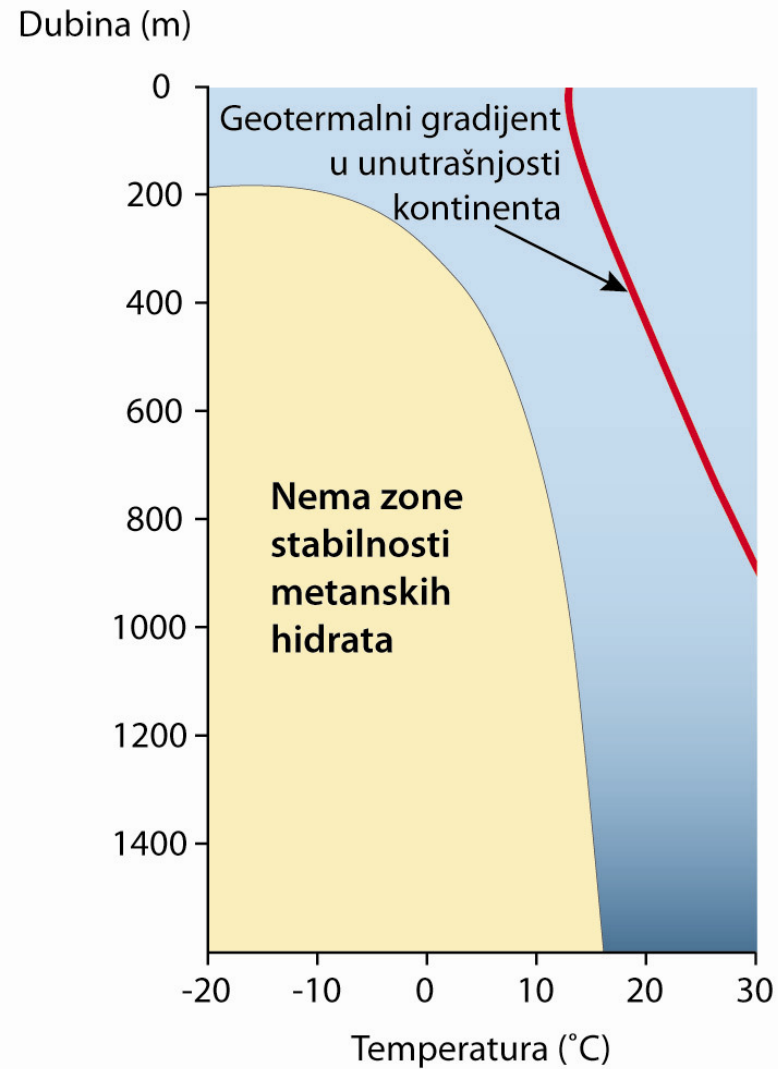
RGNF

FAZNI DIJAGRAM I ZONA STABILNOSTI METANSKIH HIDRATA U PODRUČJU UNUTRAŠNOSTI KONTINENTA

RGNF

RGNF

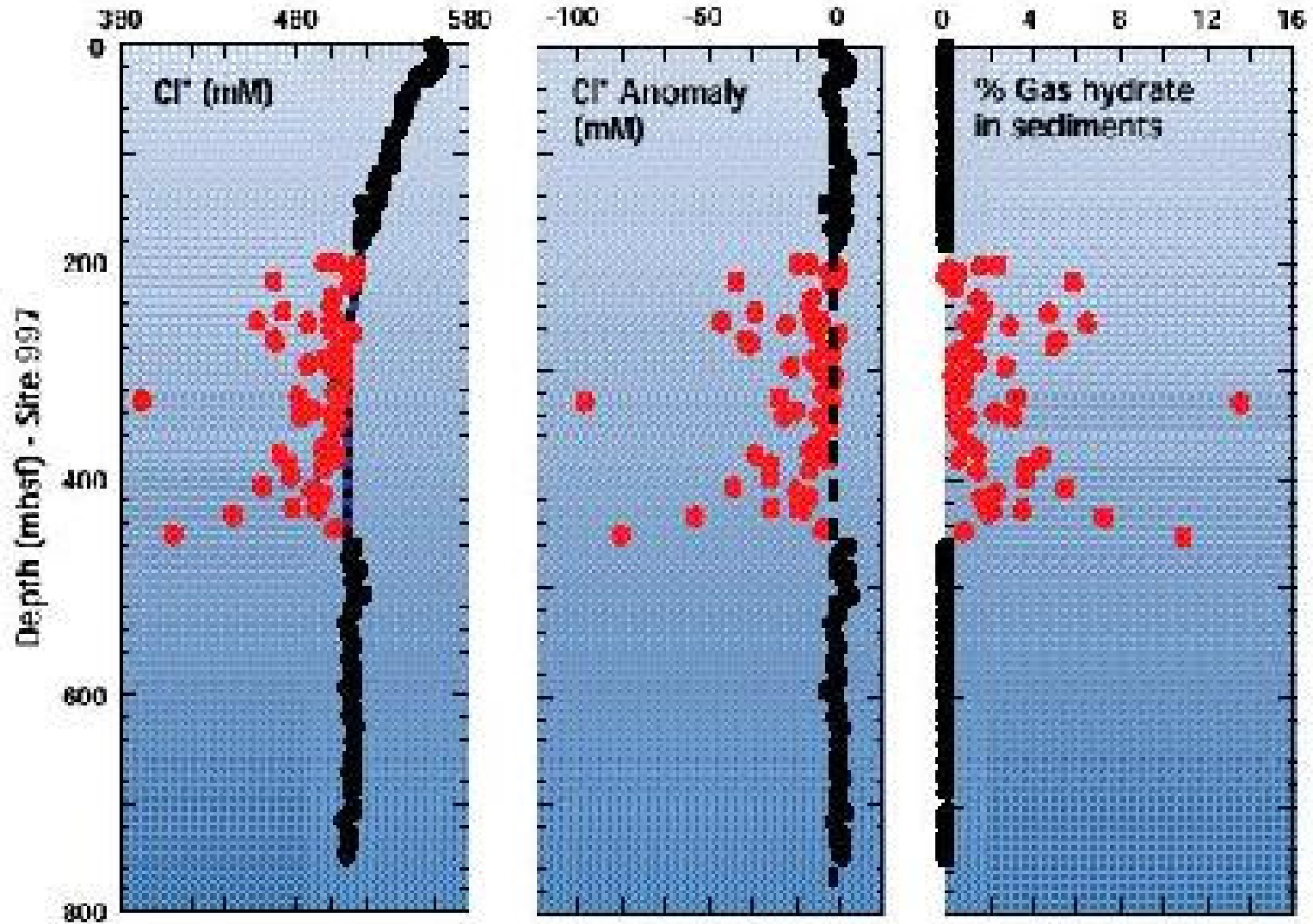
GEOKEMIJSKI UVJETI

- Za stabilnost hidrata bitan je sastav vode i plina
- Salinitet- veći salinitet ne pogoduje nastanku hidrata
- Prisustvo manje količine drugih prirodnih plinova (CO_2 , H_2S ili C_2H_6) povećava stabilnost hidrata

RGNF

UTJECAJ KONCENTRACIJE IONA KLORA NA POJAVU HIDRATA

RGNF

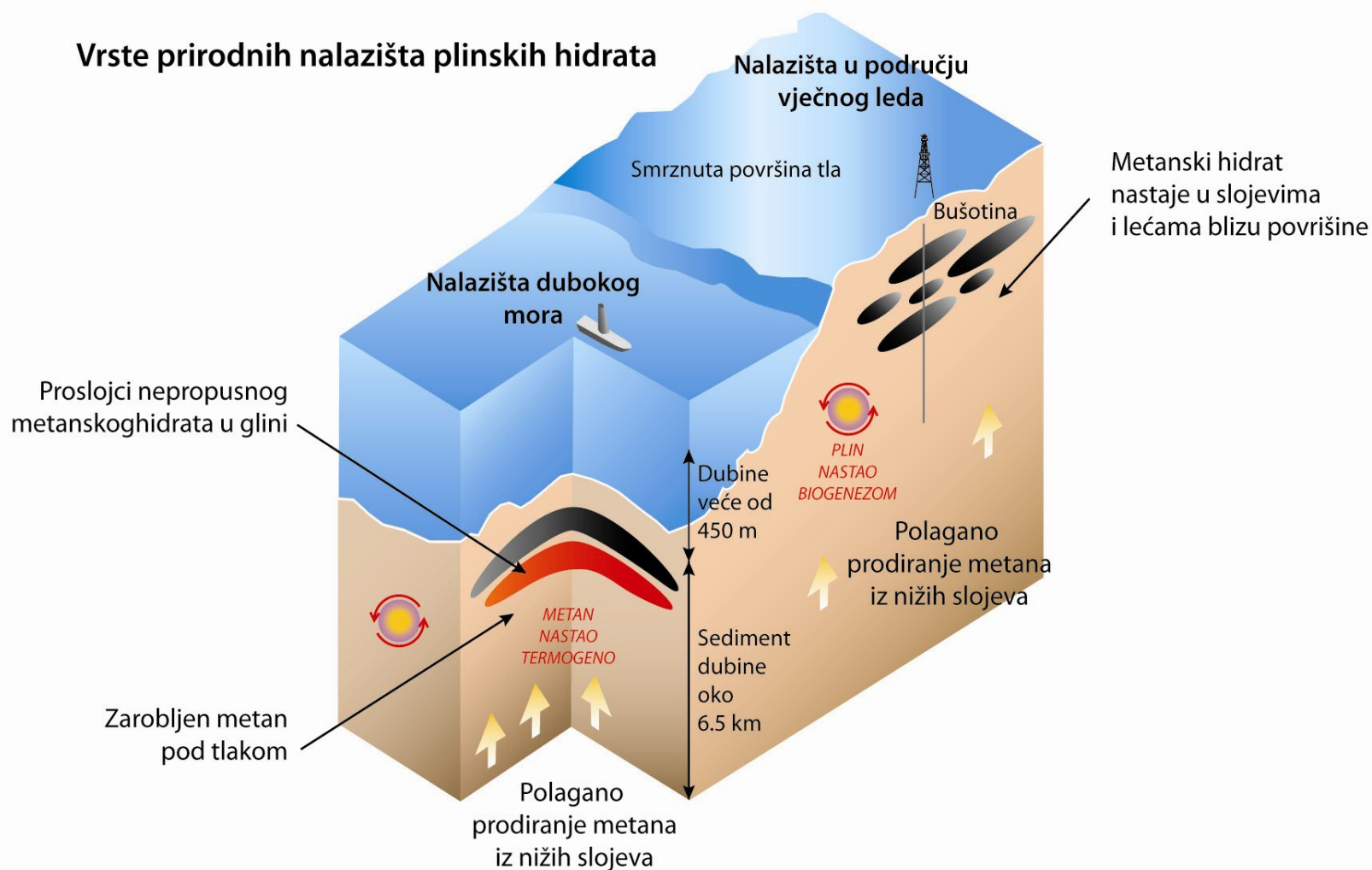
NAČINI STVARANJA

- Polarna područja
 - Migracija slobodnog plina u pliće dijelove
- Marinska područja
 - Nastanak metana razgradnjom organske tvari
 - Nastanak metana u dubljim slojevima zbog djelovanja tlaka i temperature i njegova migracija u pliće dijelove

VRSTE NALAZIŠTA METANSKIH HIDRATA

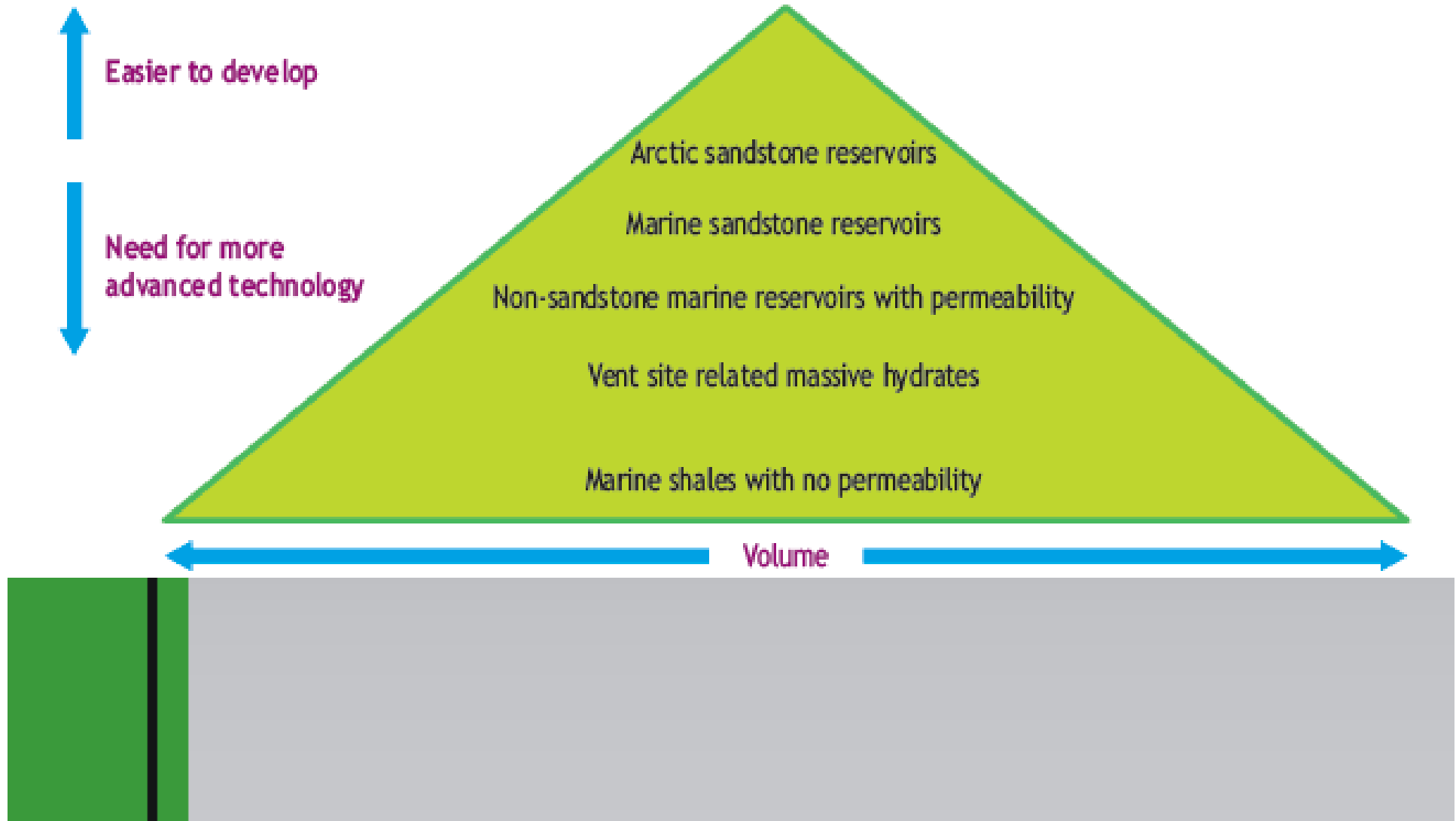
RGNF

VRSTE NALAZIŠTA METANSKIH HIDRATA

RGNF

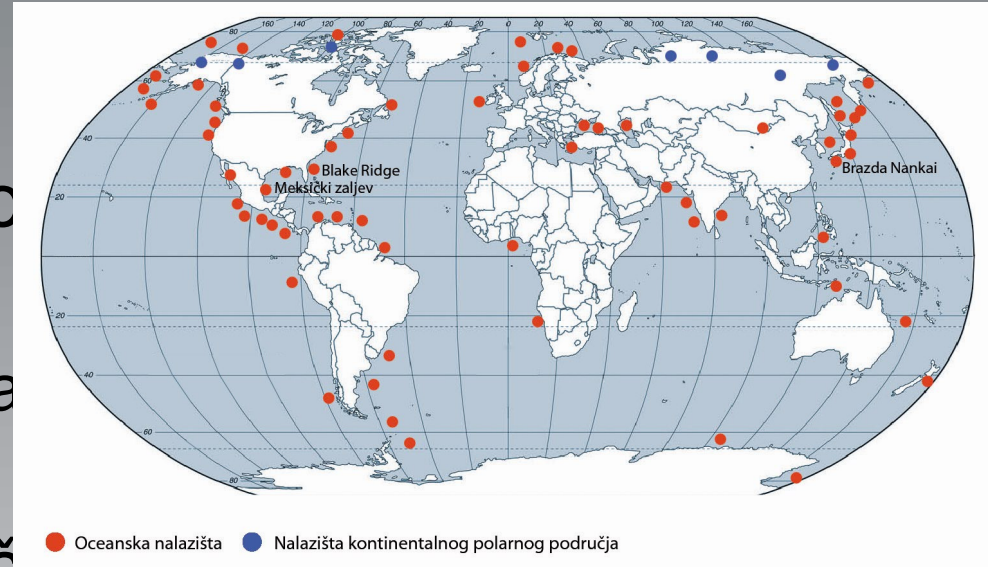

PRIRODNA NALAZIŠTA

RGNF

- Kontinentalni sedimenti polarnog područja
 - Sjeverna Amerika
 - Sibir
- Oceanska nalazišta
 - Sjeverna Amerika,
 - Japan

RGNF

OCEANSKA NALAZIŠTA

- Locirana u zoni srednje debljine Zone stabilnosti plinskih hidrata (Gas Hydrates Stability Zone- GHSZ), 300- 500 m
 - metan nastao mikrobiološkom razgradnjom organske tvari
 - Blake Ridge
- Izdanci na dnu oceana i plitka ležišta bliže dnu
 - metan nastao razgradnjom organske tvari zbog djelovanja visoke temperature i tlaka
 - Meksički zaljev i Kaspijsko jezero

HIDRATI U PJEŠČENJAKU

RGNF

IZDANCI METANSKIH HIDRATA NA DNU OCEANA

RGNF

KONTINENTALNA NALAZIŠTA

RGNF

- Pješčani i siltni sedimenti na dubinama < 800 m
- Metan nastao i mikrobiološkom i temperaturnom razgradnjom organske tvari
- Sibir i Aljaska

BUŠOTINSKI PROSTOR BUŠOTINE MALLIK

RGNF

RGNF

GEOLOGIJA HIDRATA

- Dva geološka okoliša prirodnih nalazišta
- Područja dubokih voda
 - Duboka mora i jezera
 - Stabilni pasivni kontinentalni rubovi- Blake Ridge
 - Nestabilni pasivni kontinentalni rubovi- Meksički zaljev
 - Aktivne tektonske granice- Nankai brazda
- Područja polarnih uvjeta

RGNF

STABILNI PASIVNI KONTINENTALNI RUBOVI

- Karakteristično:
 - široke obalne ravnice i kontinentalni šelfovi
 - Duboko more je daleko od erodirajućih kopnenih površina (izvor sedimentata)
 - Učinkovito razvrstavanje sedimentata
- Sedimenti- homogene glinovite naslage
- Blake Ridge

RGNF

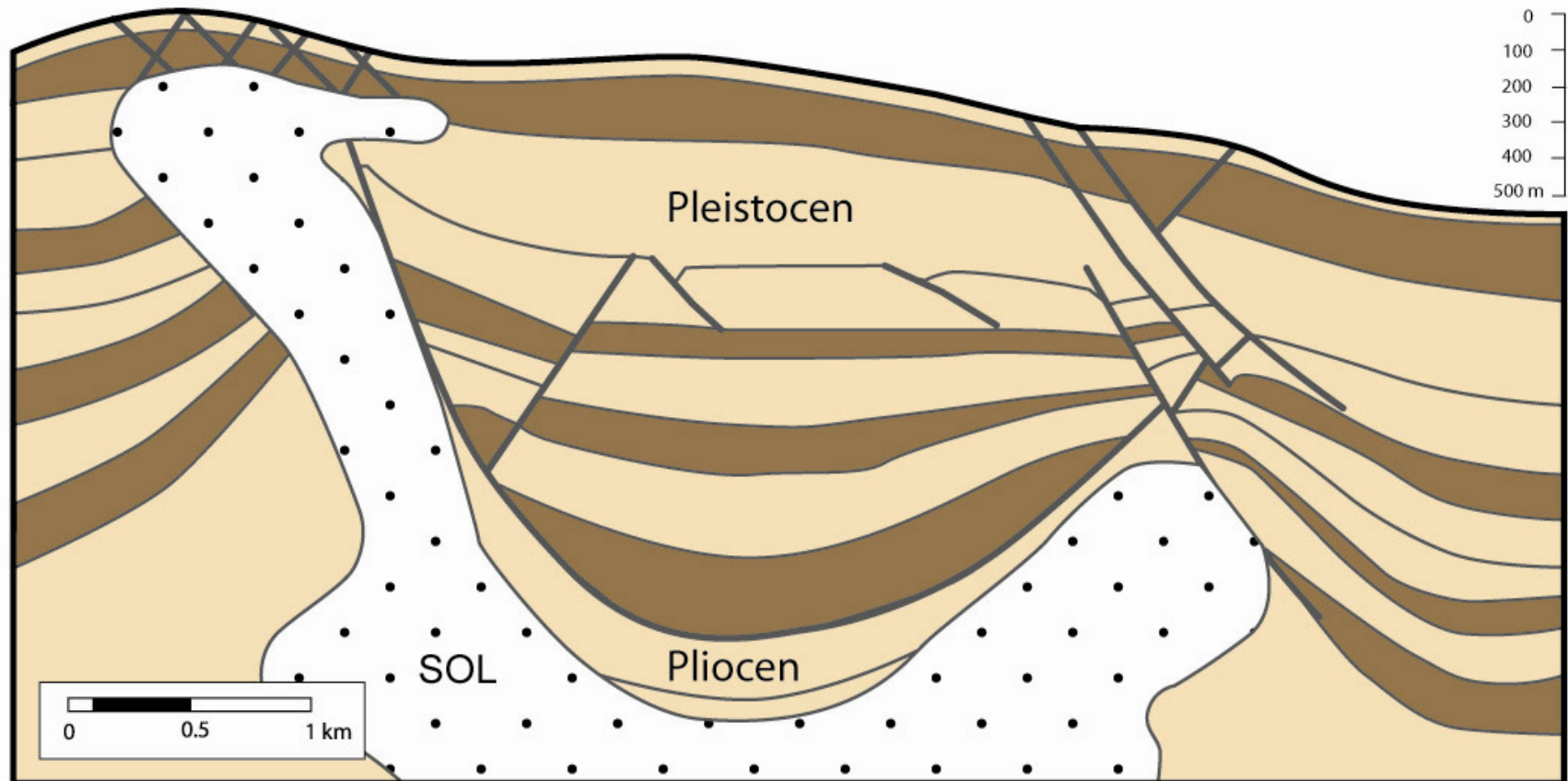
NESTABILNI PASIVNI KONTINENTALNI RUBOVI

- Karakteristično:
 - Prisutnost duboko zalijegajućih naslaga male gustoće- solne dome, solni dijapiri
 - Prodor metana iz dubljih slojeva zbog tektonike
 - Meksički zaljev

SOLNI DIJAPIRI

RGNF

RGNF

REGIJE AKTIVNE TEKTONIKE

- Karakteristično:
 - Rubovi tektonskih ploča
 - Erodirajuće visinsko područje u relativnoj blizini dubokog mora
 - Veća propusnost i poroznost sedimenata
 - Pojava otpuštanja metana iz metanskih hidrata

RGNF

NALAZIŠTA ARKTIČKOG PODRUČJA

- Karakteristično:
 - Nalazišta su vezana uz rijeke i obalne pijeske (proslojci šejlova i ugljena)
 - Veća ekonomska isplativost od oceanskih nalazišta
- Sibir i Aljaska- 800 m

POJAVE METANSKIH HIDRATA

RGNF

RGNF

PODJELA NALAZIŠTA OBZIROM NA GEOLOŠKI RASPORED SLOJEVA

- Nalazišta Klase 1:
 - 2 sloja- metanski hidrati + slobodni metan
 - Najperspektivnija s aspekta iskorištavanja
 - Ekonomska opravdanost
 - Postojanje trofaznog sustava- plin, voda, hidrati
- Nalazišta Klase 2:
 - 2 sloja- metanski hidrati + vodonosnik
- Nalazišta Klase 3:
 - 1 sloj- metanski hidrati

POVIJEST ISTRAŽIVANJA

RGNF

- I. FAZA
 - 1800. g- laboratorijsko otkriće- H. Davy & M. Farraday
- II. FAZA
 - 1930. g.- Hammerschmidt- začepljenje plinovoda u Sibiru
 - Razvoj aditiva za sprečavanje nastanka hidrata
- III. FAZA
 - Kasne 1960-te- promjena stajališta prema hidratima nakon otkrića “krutog prirodnog plina” tj. metanskog hidrata na plinskom polju Messoyahka u zapadnosibirskom bazenu
 - 1970.- proučavanje uvjeta tlaka i temperature- mogućnost pojave u dubokomorskim sedimentima

RGNF

POVIJEST ISTRAŽIVANJA

- III. FAZA
 - 1974.- viđeni prvi izdanci metanskih hidrata- ruski znanstvenici, Kaspijsko jezero
 - 1980- tih- istraživački brod Glomar Challenger- globalno sakupljanje jezgara sa dna oceana
 - Gvatemala- jezgra 1m
 - 1982.- 1992. US DOE- uloženo 8 milijuna \$ u istraživanje metanskih hidrata

GOLMAR CHALLENGER

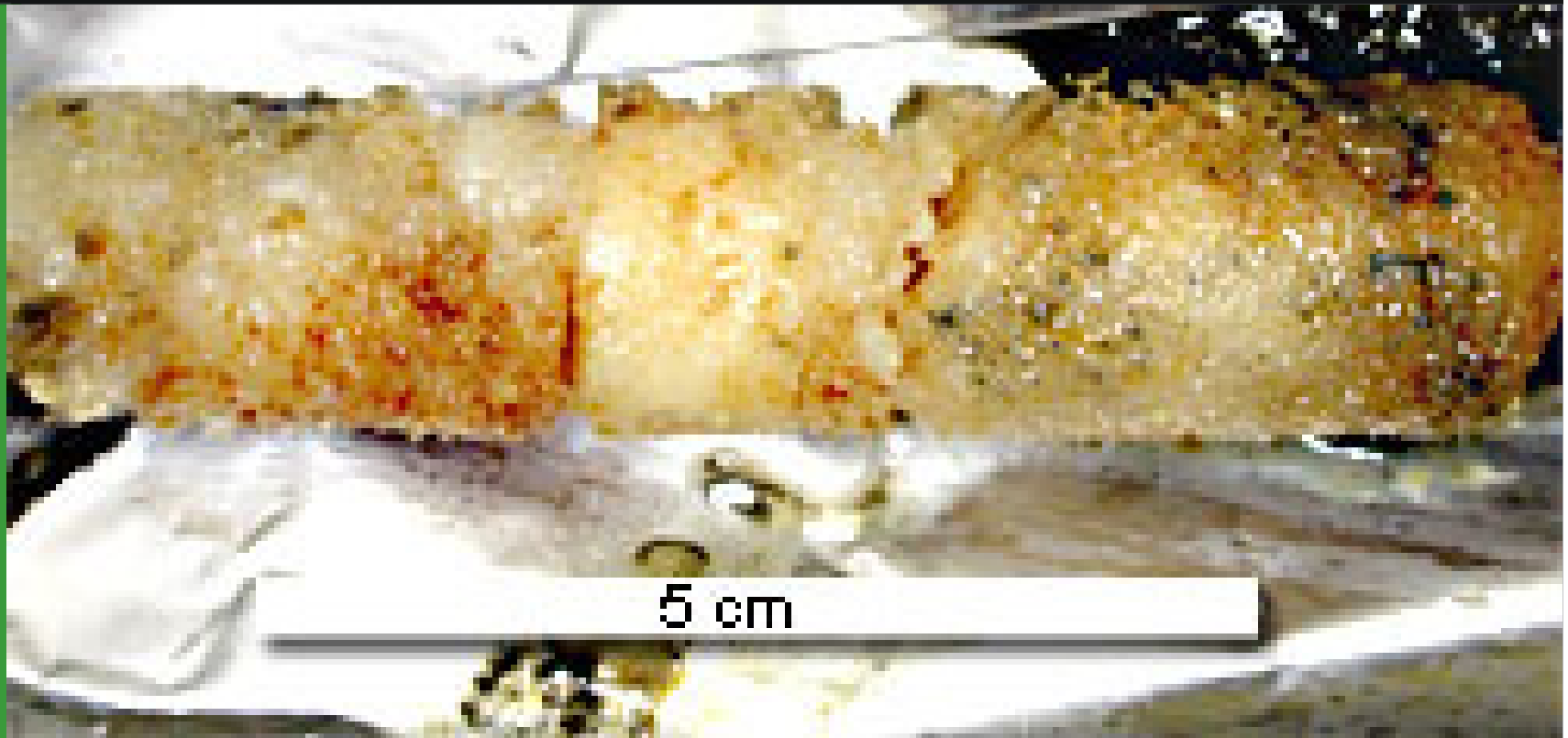
RGNF

JEZGRA, MEKSIČKI ZALJEV 2001.

RGNF

RGNF

POVIJEST ISTRAŽIVANJA

- IV. FAZA
 - Sredina 90- tih- Japan i Indija izrađuju programe istraživanja i komercijalnu proizvodnju metana iz metanskih hidrata
 - 1998. i 1999.- izbušene prve dvije bušotine s ciljem istraživanja metanskih hidrata
 - Mallik 3L-18C- Kanada, delta rijeke McKenzie
 - Nankai- japanska obala, značajne količine hidrata

BUŠOTINA MALLIK

RGNF

RGNF

POVIJEST ISTRAŽIVANJA

- V. FAZA
 - Istraživanja:
 - Utjecaja metanskih hidrata na okoliš
 - Interakcije sa živim bićima na dnu oceana
 - Stabilnosti dna oceana
 - Globalnog ciklusa ugljika
 - Dugoročnih klimatskih promjena
 - 1999.- Methane Hydrate Research and Development Act 2000

POVIJEST ISTRAŽIVANJA

RGNF

- 2000.- 2005.
 - Pozitivna otkrića na Malliku i Nankai-u
 - Nankai- izbušeno dodatnih 15 bušotina (1 horizontalna)
 - DOE & BP- istraživanja na Aljasci

RGNF

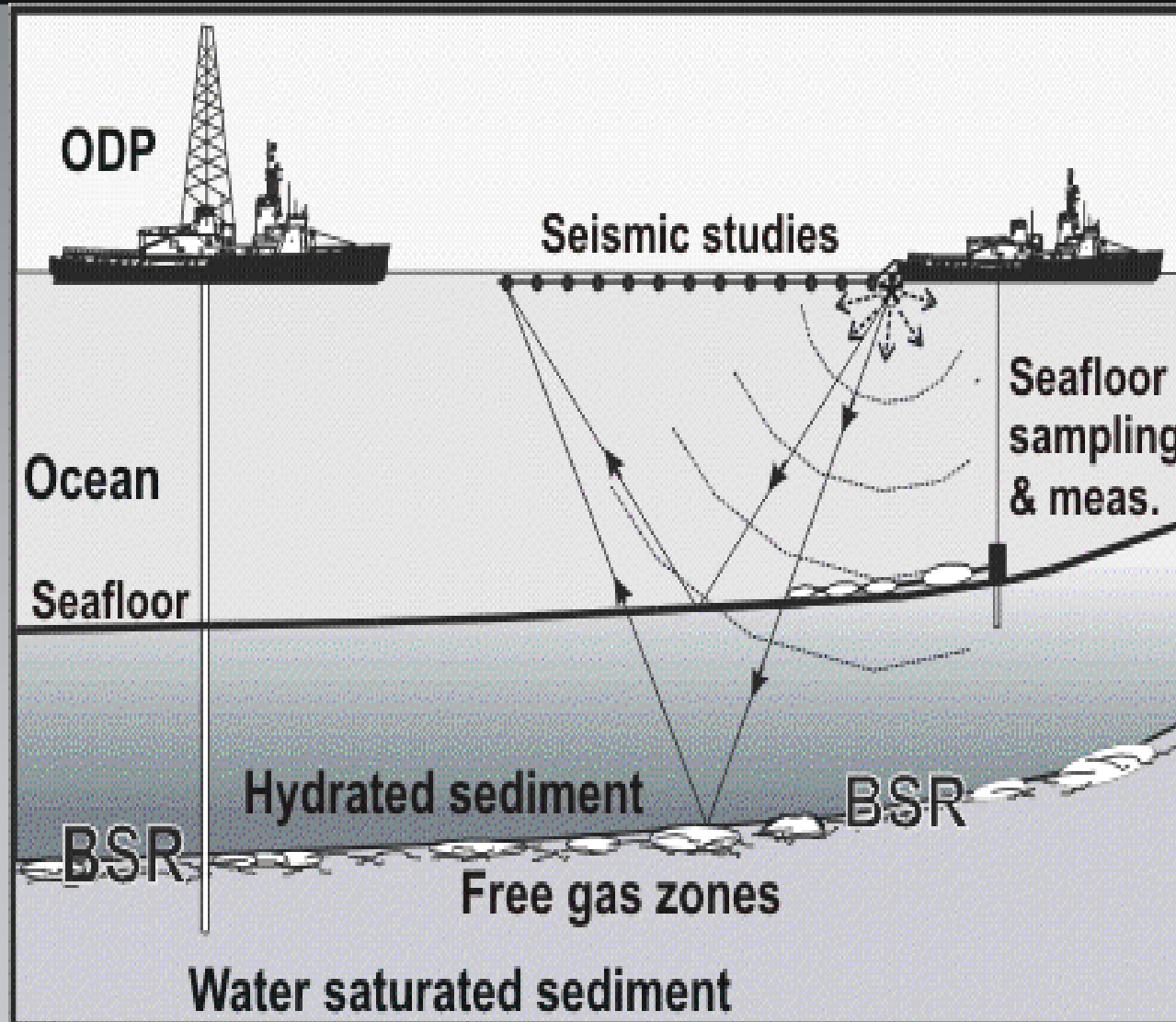
ISTRAŽIVANJA HIDRATA

- Teški uvjeti (duboko more i permafrost)
- Seizmička istraživanja
 - Brzina kretanja zvučnih valova = 3.3 km/s (voda 1.5 km/s)
 - 3 D seizmika
 - Indikatori pojave metanskih hidrata:
 - Bottom Simulatin Reflexion (BSR)
 - “Blanking”- smanjenje amplitude zvučnog vala
- Jezgrovanje

SEIZMIČKA ISTRAŽIVANJA

RGNF

RGNF

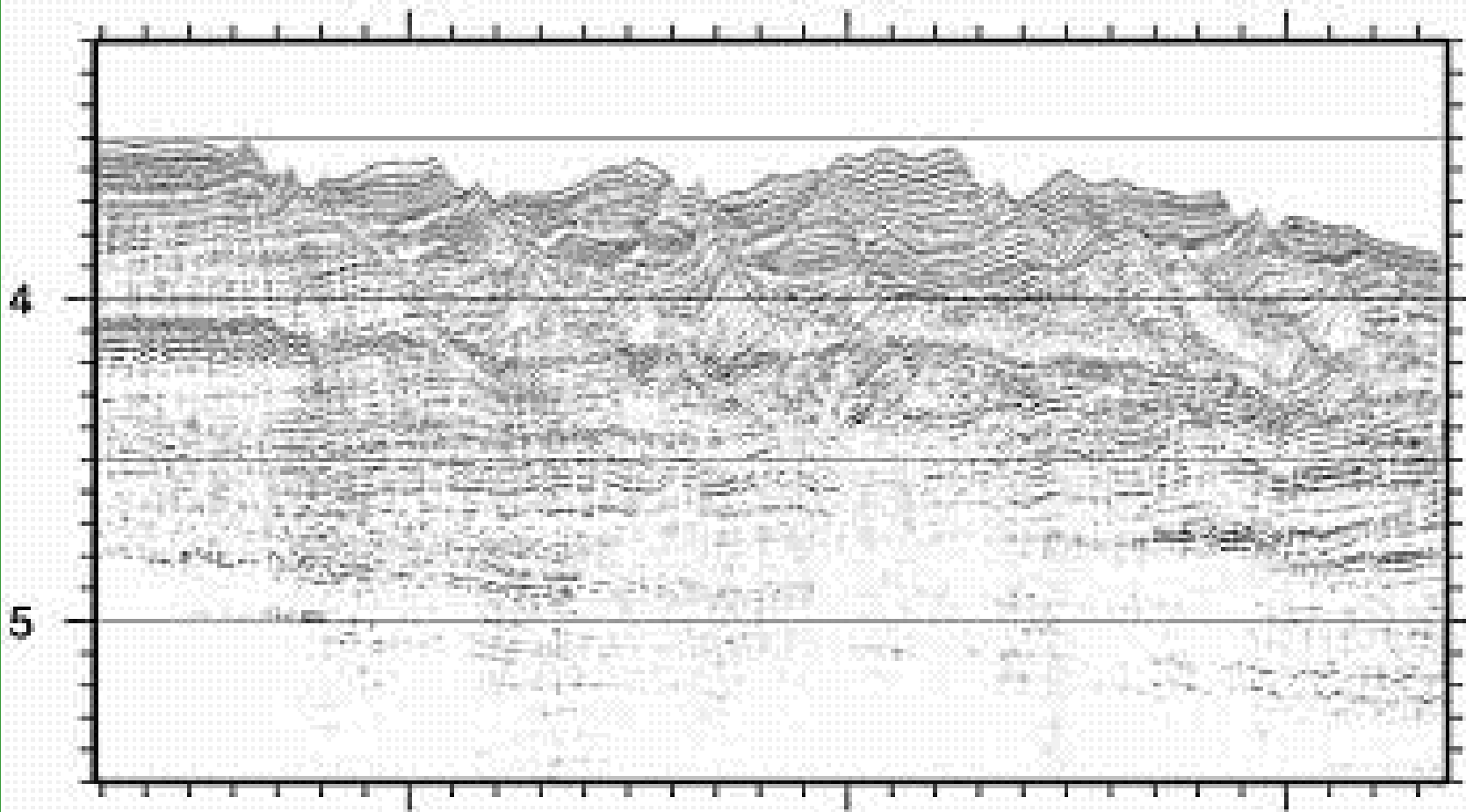
REZULTATI SEIZMIČKIH ISTRAŽIVANJA

Line R-21b, CDP Number

29000

30000

31000

SEIZMIČKI POKAZATELJI POSTOJANJA METANSKIH HIDRATA

RGNF

Crest of Blake Ridge

Hydrate occurs in the sediment from this reflection to the sea floor

BSR

Reflections are weaker due to cementation by gas hydrate

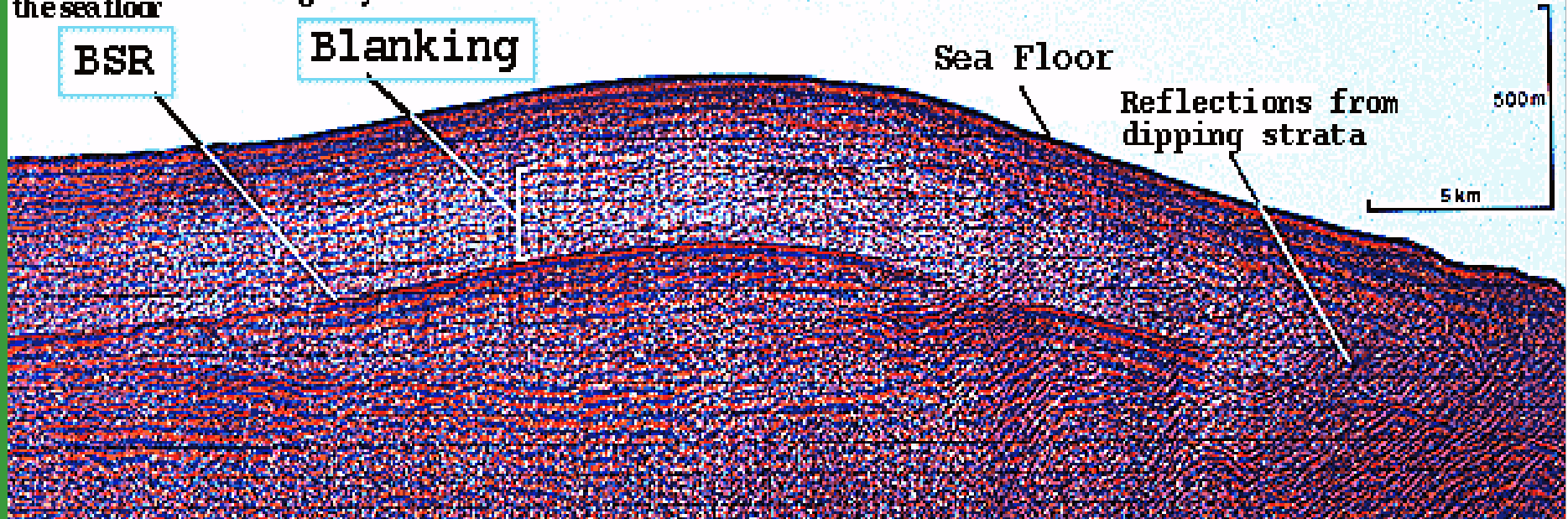
Blanking

Sea Floor

Reflections from dipping strata

500m

5 km

RGNF

ISTRAŽIVANJA HIDRATA

- Geokemijska istraživanja
 - Karakteristične koncentracije specifičnih elemenata, iona ili izotopa
 - Salinitet- jedan od najvažnijih indikatora
 - Manji salinitet= postojanje hidrata
 - Izotopi
 - teži izotopi= postojanje hidrata
 - Mjerenje omjera C^{12} i C^{13} - utvrđivanje podrijetla metana

RGNF

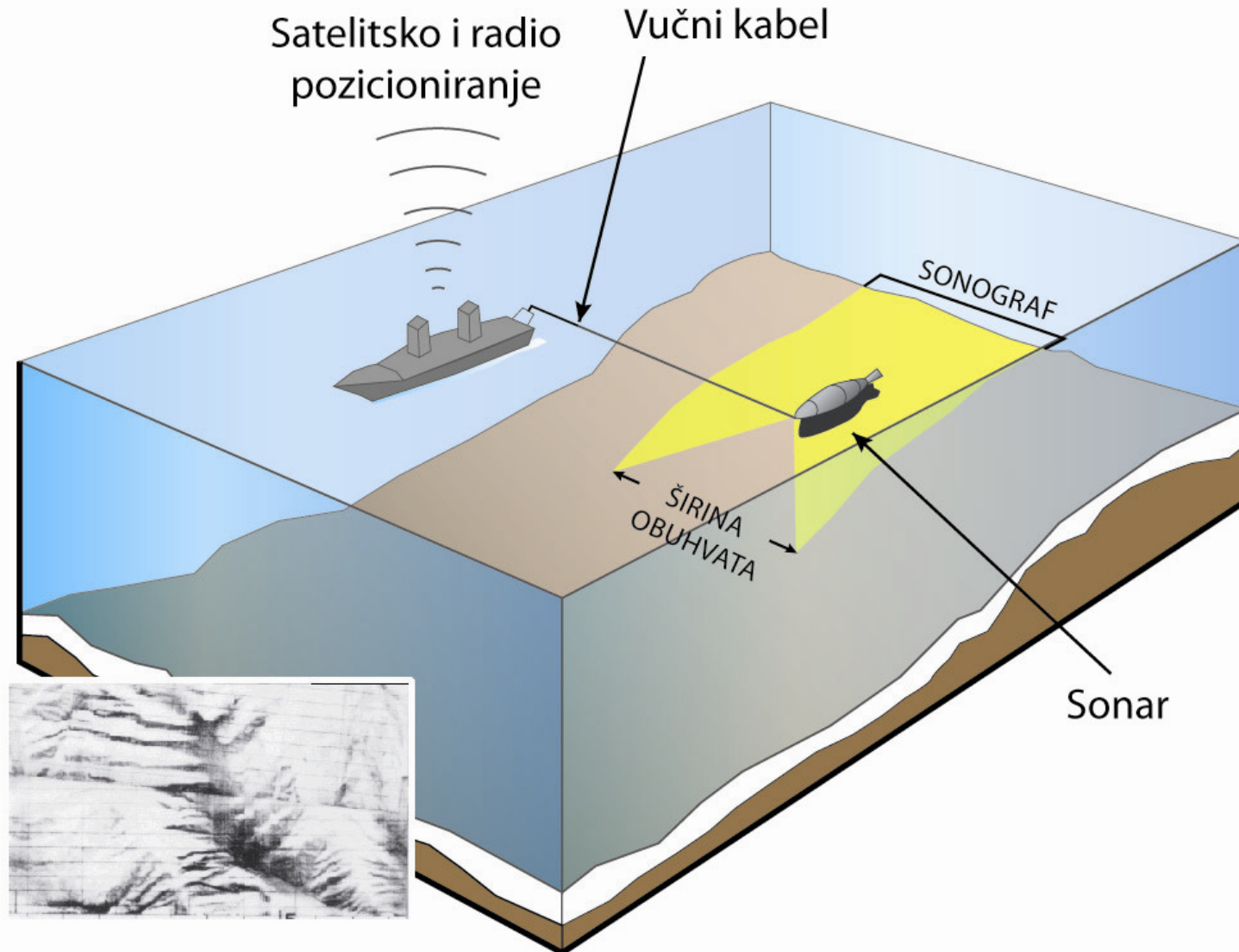
ISTRAŽIVANJA HIDRATA

- Sonarna istraživanja
 - Praćenje topografije dna mora-anomalije
 - Moguće indiciranje emisije CH_4 na dnu oceana
 - Gloria sustav- brzina= 6- 8 čvorova
 - TOBI sustav- brzina= 1.5- 3 čvorova
 - SEAMARC sustav

SONARNA ISTRAŽIVANJA

RGNF

SUSTAV GLORIA

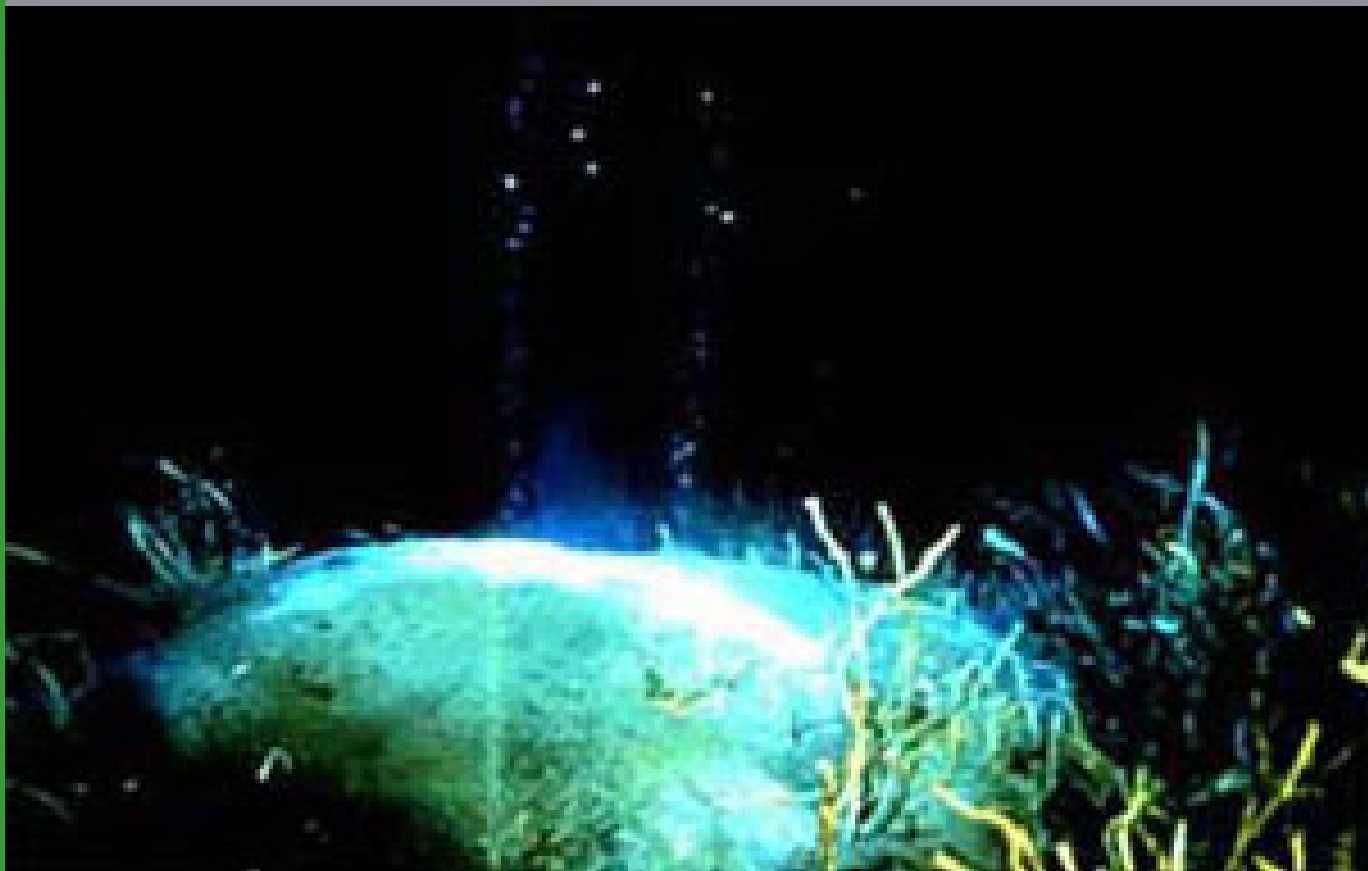
RGNF

OTPUŠTANJE METANA IZ IZDANAKA NA DNU OCEANA

RGNF

RGNF

ISTRAŽIVANJA HIDRATA

- Jezgrovanje
 - Najtočniji podaci o količinama metanskih hidrata

JEZGROVANJE POD TLAKOM

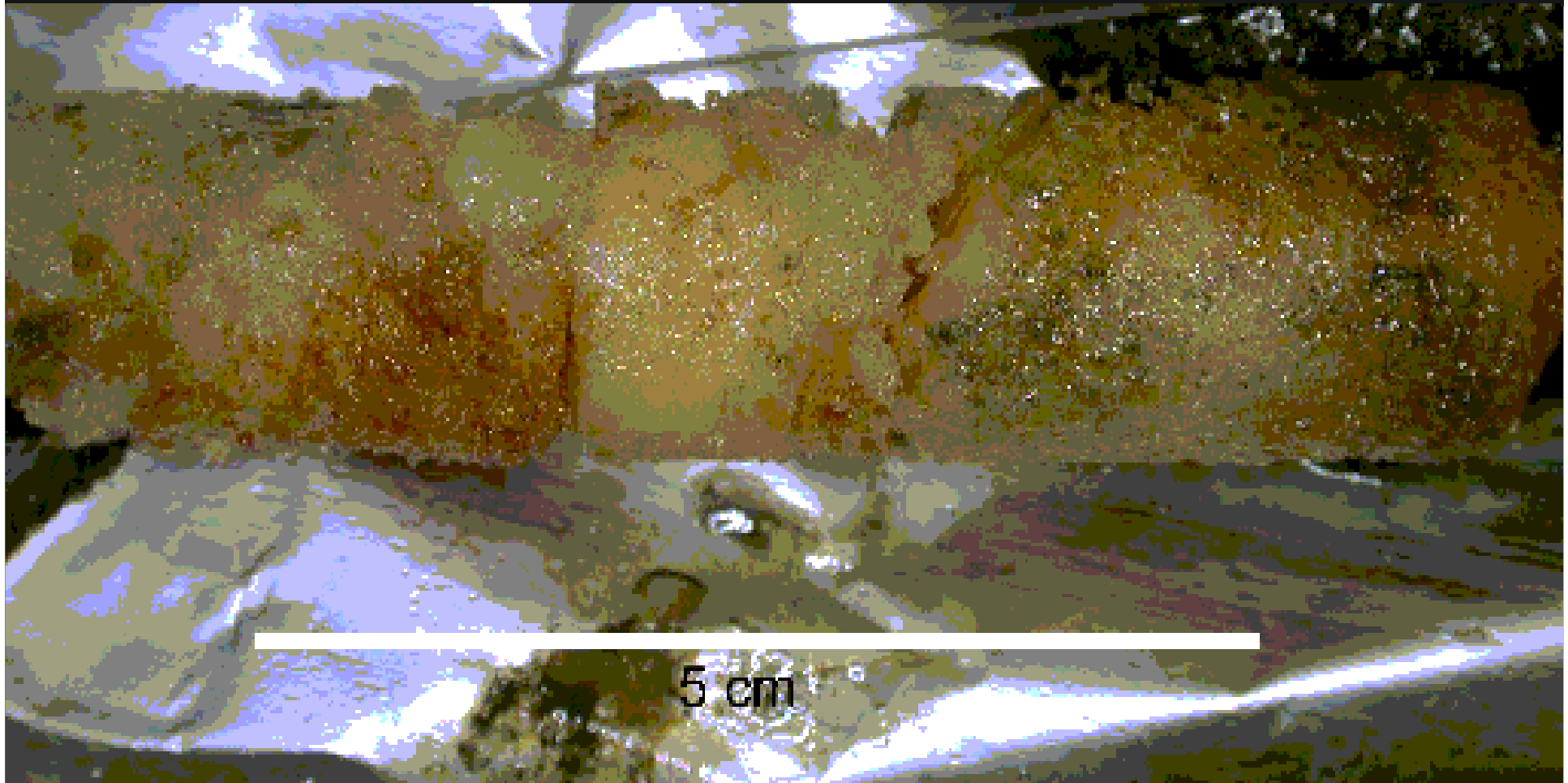
RGNF

JEZGROVANJE POD TLAKOM

RGNF

JEZGRA- BLAKE RIDGE

RGNF

RGNF

PROCJENE REZERVI

- Nedostatni podaci
- 2- 10 × više metana od trenutno poznatih rezervi prirodnog plina
- Pretpostavke- 10- 30% GHSZ
- Nalazišta- male koncentracije 0.9- 1.5 % volumena
- Svjetske rezerve= $1- 5 \times 10^{15} \text{ m}^3 = 500-2500 \text{ Gt C}$ (5000 Gt C= sve rezerve fosilnih goriva, prirodni plin= 230 Gt C)

KOMERCIJALNO ISKORIŠTAVANJE

RGNF

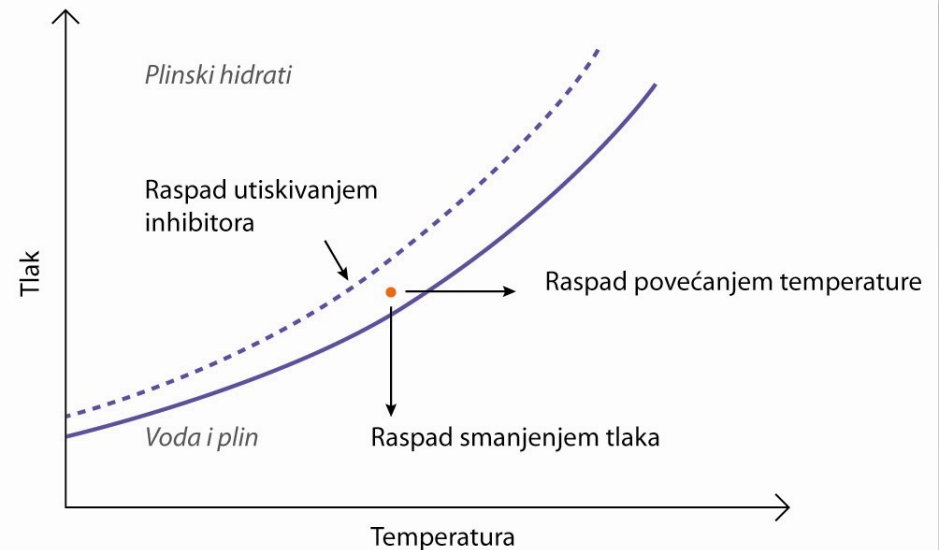
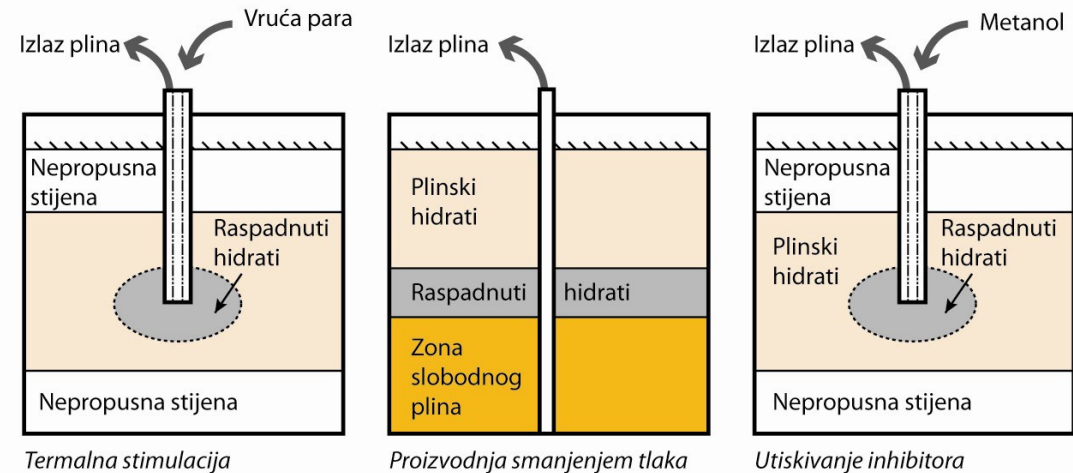
- Problemi:
 - Nekomercijalne rezerve na jednom području
 - Tehnologija proizvodnje
 - Stabilnost postrojenja
 - Promjene razine mora

RGNF

PROIZVODNJA METANA IZ METANSKIH HIDRATA

- Termalna stimulacija
- Smanjenje tlaka
- Utiskivanje fluida
 - inhibitori
 - CO₂

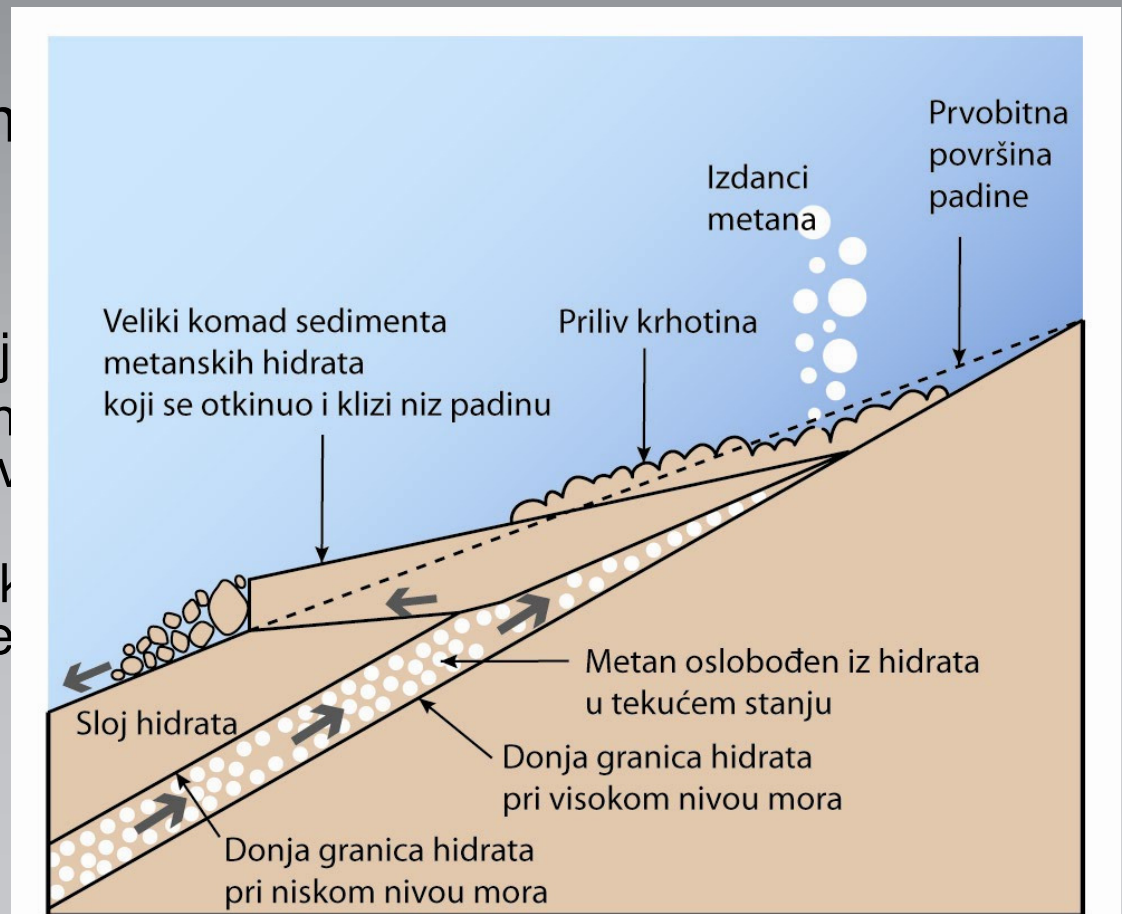

STABILNOST DNA MORA, STABILNOST KANALA BUŠOTINE I SIGURNOST PRILIKOM BUŠENJA

RGNF

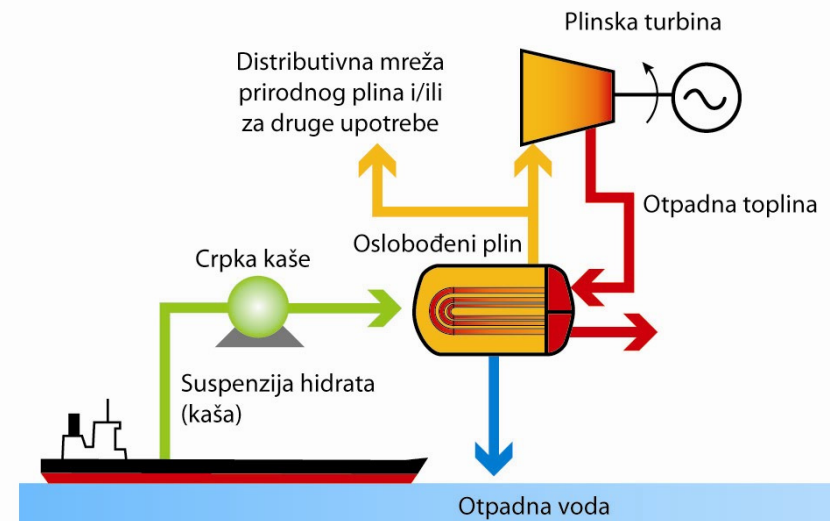
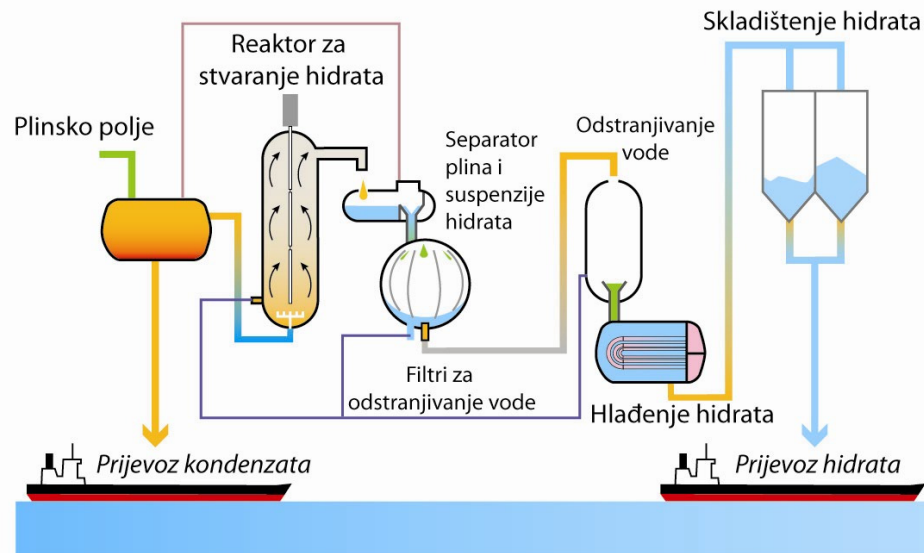
- Klizišta
- Problemi prilikom bušenja
 - Utjecaj na tlak i temperaturu u proizvodnom sloju
 - Promjene mehan. fizikalnih svojstava sedimenata
 - Promjene reološk. svojstava isplake

TRANSPORT METANA U OBLIKU METANSKIH HIDRATA

RGNF

HIDRATI I KLIMATSKE PROMJENE

RGNF

- Staklenički plin
- Atmosferski “životni vijek”= 8,4 godina
- Potencijal globalnog zatopljenja= 62/ 20 god. ili 23/ 100 god.

HVALA NA PAŽNJI!

RGNF